

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA
KISS JÓZSEF. 41. szám.

XX. évfolyam.

KOSSUTH
cs. és kir. udv. és kamarai szállító
DVÁTHÁZA

== BUDAPEST ==
Kossuth Lajos u. 9.

A HÉT
SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
most
VIII., Népszínház-u. 22.
szám alatt van.

VÁRADY ILIKE

♦♦ Minden étkezés után egy késhegynyi ♦♦

DIGESTOL GLÜCK

♦♦ legkötelesebb emésztőporból, ♦♦

mely elősegíti az emésztést, fokozza a bélműködést és étvágyjavítólag hat. Javalva van a gyomor és bél legkülönbözőbb bántalmainál, bélrenyheségnél, étvágytalanságnál stb.

Kapható 2 K-ért minden gyógyszerárban. 3 dobozt 5 K-ért franco küld.

FÓRAKTÁR:

GLÜCK REZSŐ gyógyszerháza Budapest, VI., Hungária-körút 93.

A budai Szt.-Lukácsfürdő

Nagyszállodájában és Thermal-szállodájában lakás teljes ellátással naponként 10 koronától feljebb. Minden szoba kilátással a Dunára.

Kénes iszapfürdők és iszapborogatások.

Szt.-Lukácsfürdő igazgatósága, Buda.

Étvágyat javít, gyomorrontást megakadályoz a

KRISTÁLY-forrás

szénsavval telített ásványvize. Legtisztább és legegészségesebb asztali és borvíz. — Vidékre és külföldre kérjen fuvardíjmentes szállításról árjegyzést és címezze:

Szt. Lukácsfürdő-Kutvállalat, Budapest—Budán.

MOËT & CHANDON

== A LEGFELSŐBB
UDVAR == ÉS AZ
ARISZTOKRÁCIA ==
== PEZSGÓJE ==
— ALAKULT 1743. —

VEZÉRKÉPVISELET:
J. WEIDMAN WIEN III

HIRDETÉSEK felvételnek A HÉT kiadóhivatalában VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Reggelizés előtt fél pohár

SCHMIDTHAUER-féle

Használata valódi áldás gyomorbajosoknak és székszorulásban szenvedőknek.

Igmándi

keserűvíz

az elrontott gyomrot 2-3 óra alatt teljesen rendbe hozza.

Kis üveg 40 fill.
Nagy üveg 60 fill.

MÉRJEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— Budapest, október hó 10. —

Október elsejével kezdődött az új évnegyed.

Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 20 kor.

Félévre 10 kor.

Negyedévre 5 kor.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Kronika.

A zágrábi pör.

— okt. 8.

Szép tudomány a jogtudomány, csak az a kár, hogy kénytelen néha-néha az igazságot is szolgálni s így azután hiba esik a szépsége zavartalan voltán. De mindegy, a napnak is vannak foltjai, csak a zágrábi pör áll előttünk tisztán és foltalanul most már, hogy megvan benne az ítélet is. Erről világos, mint az Aehrenthal legszebb topánján ragyogó suvix, hogy nem ejtett semmi hibát a jogtudomány zavartalan szépségén.

Nem azt akarom ezzel mondani, hogy ebben a perben elnök, bírák, ügyész nem a leglelkiismeretesebben keresték volna az igazságot és hogy nem egészen nyugodt és becsületesen tiszta lélekkel nézhetnek vissza az elvégzett és pedig ugyancsak keservesen elvégzett munkájukra. Ők jogászok és az esküjük szerint alkalmazzák a jogot, legjobb tudásukkal és egészen a szerint a kötelességük szerint, amely le van rakva a világnak minden büntetőkódexében mint legelső paragrafus és szól ilyenformán valahogy: »Büntény pedig mindaz, de csakis az, amiről ebben a könyvben kifejezetten meg van írva, hogy büntény«. Az ujjzélandi maorik tabu-tanításától elkezdve, keresztül a különféle »Peinliche Halsgerichtordnung«-okon egész a legmodernebb kódexig mindenféle büntetőtörvénykönyv úgy kezdi el a dolgát, hogy felrugja a logikát és azzal definiál, amit definiálni kellene neki. Amiből az következik, hogy a jogtudomány igen tiszteletreméltó tudomány, mert már tulajdonképpen nem is tudomány, hanem jóval magasabb dolog annál: vallás. Religió, másképpen egély, ahogy Wappler mondja, dogmákkal dolgozik és pap-e az, aki nem hiszi, hogy a pápa csalatkozhatatlan,

bíró-e az, aki nem hiszi, hogy igazságot mond, amikor törvényt mondott?

A tárgyalás, a tudományos igazságmegállapítás rendje, szóval maga a folyamat megbírhathat tehát minden kritikát, valószínűen nemcsak laikus, hanem hozzáértő oldalról is. De a paragrafusra kikolmizott jogász elme mellett, nem tehetünk róla, van a világon ugynevezett közönséges parasztsz is és a zágrábi ítéletmondás nyomán nolle-velle kénytelen ez is megszólalni. És miután az adott esetben még azt sem tudja, hogy Horvátországban a Csemegi-kódex van-e érvényben, vagy pedig a régi osztrák büntetőtörvénykönyv, — ami még szebb! — tehát egészen elfogulatlanul szólhat hozzá az esethez és a hivatalos igazság mellett találhat mellékigazságokat is, amik éppen olyan igazak e világon, mint a legeslegjobb igazságok.

Ilyen mellékigazság például a következő: Pribicevicsék el akarták adni a hazát, még pedig a legszebb értelemben vett hazát, az összhazát, mert nemcsak Horvátországot, a Bánátot, meg Boszniát és Hercegovinát szánták oda a Karagyorgyevicseknek, hanem Isztriát és az osztrák alpesi tartományokat is. Ez perrendszerűen bebizonyított tény és ebből a zágrábi ítélet szerint a következő tanulság csepeg: ha egy magyar alattvaló egy osztrák tartományt odaigér a szerbnek, akkor becsukja érte a horvát bíróság. A parasztsz azonban először megvakarja a fületövét és azután valami ilyesmit gondol: sem ennek a Pribicevicsnek, sem a czejtársainak nem volt módjában az, hogy eladják a hazát. Mert sem raktáron nem volt náluk, nem bizományban nem bírták, sem pedig ellopni nem tudták volna. Az üzlet tehát egészen misz volt, de azért Pribicevicsre, Rebracsára, Kalenberre és a társaira legfeljebb Péter király haragudhatik meg, mert meg akarták csalni, olyan valamit akartak neki szállítani, amiről maguk is tudták, hogy még egy kis terminusig nem lesz szállítható. Itt tehát legfeljebb a csalás ismérve forog fenn, de a csalás, ha nem egészen jól tudom is, csak magánvádra üldözhető, Péter királynak pedig eszébe sem jutott, hogy vádat emeljen Pribicevicsék ellen. Miért ítélték el tehát őket?

Továbbá... Ha valaki engemet meg akar ölni, de dühös elkeseredésében olyan vakká válik, hogy a nachtkaszi fiókjából a revolver helyett véletlenül egy ódon kalucsnit ránt elő és azt szegezi a mellemnek, hogy no most agyonlő vele: hát azt az embert, ámbár meg akart ölni, mégsem lehet elítélni sem gyilkosság kísérletéért, sem szándékos emberöléssel való megpró-

bálozásért, mert a kalucsnival a kezében sehogyan sem volt módja arra, hogy engemet agyonlőjjön. A cselekedete tehát nem főbenjáró dolog, ámbar, ismétlem, az életemre fenekedett, hanem csak afféle illetlenség, nagy műveletlenség, amit leginkább a »személyes szabadság megsértése« gyűjtőneve alá foglalnak egybe a paragrafusok. Hát ebből most már megint mi következik? Vagy az, hogy ha a büntetőtörvénykönyv úgy akafja, hát a kalucsni is elsül, vagy pedig az, hogy a Pribicse-vicsék hatalmasabbak voltak, mint az egész osztrák-magyar hadsereg, közigazgatás és polgári józan megfontolás együttléve és csakugyan olyanra vállalkoztak, amit végre is tudtak volna hajtani. Lehet válogatni, hogy a kettő közül melyik az igazabb. Én azt hiszem, hogy előbb elsül a kalucsni, mintsem a bánáti vagy bácskai magyar ember, akárhány vicscsel végződjék is a neve, odakiváncoznék Szerbiába, hogy a primae classis egypár holdacskájára először is György királyfi vegyen fel jelzőlogkölcson.

Továbbá: »bűnösök a vádlottak abban, — mondja az ítélet megokolása — hogy Péter királyt úgy tüntették fel, mint aki a legalkotmányosabb, legpéldásabb és leglovagiasabb király«. Mi a manó? Hát már azért is becsukják az embert, ha megdicsér egy királyt? És mi lenne akkor, ha én például azt írnám Péter királyról, hogy gyilkosok czinkosa, élehetlenség példája és csak egyszer ült lovon, akkor is farkast lovagolt magának. Ezért engemet Accurti ügyész ur megdicsérné? A szoros következtetés azt kívánná.

Továbbá... ejh, de hagyjuk el. Hiszen a zágrábi eset magában véve is annyira kómikus, hogy felesleges rá még persiflage is. Hét hónapig kinöznék, százötven napon keresztül nyílt tárgyaláson is gyötörnek ötvennél több vádlottat, elnököt, bírót, ügyészt, védőt azért, hogy azután mindössze száznyolczvannégy évi börtönt mérjenek ki? Hisz ez az egérszülés már maga mutatja, hogy itt a jogtudományt nem az a parasztigazság, hanem a politika árnyékolta be.

Es végezetül: ezennel felteszem fogadásra ama fentebb már emlegetett ódon kalucsnit megint csak az Aehrenthal legszebben kisuvixolt topánja ellen, hogy ezek az elitéltek mind, kivétel nélkül kegyelmet fognak kapni. Ami azután megint csak annak lesz a bizonyítéka, hogy a zágrábi pör nem politikai pör volt.

Arne.

Oly erősen kételkedem az Isten létezésében, hogy még azt sem tartom kizártnak, hogy esetleg tényleg van.

*

Nem mondhatjuk többé semmire, hogy »Ignorabimus!« A természetes és mesterséges kiválasztás együtthatásban az átöröklés törvényével az emberi szervezet oly nagyfoku tökéletesedését idézheti elő, miszerint nincs kizárva az, hogy az ember a fejlődés csúcspontján — vagy még a fejlődés csúcspontja előtt — a lét nagy kérdéseit meg fogja oldani.

Seitz Viktor.

Penelope.

Ó ithakai ég, ó kék csillagkoporsó,
— Berreg a rokka, pereg az orsó,
Penelope Odysseusát várja.

Karját feléje ezer kérő tárja
De ő rámutat ében-guzsalyára,
— Majd ha elkészült e halotti ing,

Az oszlopok közt éjfél árnya ing,
Penelope virraszt, rokkánál ül megint,
— Fölfejtí éjjel, amit megszőtt nappal.

És ujra kezdi minden virradattal,
A játékot a zord kérő-csapattal.
— S felé Odysseusnak árnya int.

Miklós Jutka.

Csábitás.

Írta: RÓZSAHEGYI KÁLMÁNNÉ.

Az asszony otthagyta a társaságot, átment egy másik szobába, leült egy nagy kényelmes fotelba és divatos nagy kalapja alól bágyadt mosolylyal nézte a többieket.

A férfi észrevette, utána ment, és leült az asszonnyal szemben. Elegáns, sőt értelmes férfi volt, ki az asszonyokat úgy szerette, mint más ember az értékes képeit, a porcellánjait, fegyvergyűjteményét, vagy ritka szőnyeget. Leült és beszélni kezdett az asszonnyal:

— Asszonyom, ne nézzen olyan tágranyitott szemekkel a világba. Már néhányszor megfigyeltem, mikor nem is vette észre és sajnáltam, bár ehhez jogom nincsen. Tudja-e mért sajnáltam és tudja-e mért lettem szomorú? Megmondom!

Aki tágranyitott nagy szemekkel jár-kél, aki mindég néz, mikor más ember éppen csak lát, mert nem vak; aki nézi, nagyon megnézi azt a bolond kavarodást, mely körülötte nyüzsg, — és melyet életnek hívnak — az szomorú lesz! És tudja-e, édes nagyszemű asszonyom, hogy a szomorúságnak nyomai vannak? Azok a fáradt vonások, melyek idő előtt oda telepedtek üde és finom arczocskájára, — ezek a külső nyomai, és ezek ellen is protestálok erélylyel! No és belül? A szomorú lélek rezgése az a fájó zsibbadtság, mely néha fojtogat és csak akkor lesz megkönnyebbülés, ha két harmatcsepp alakjában a két tágranyitott szemét ellepi és csillog-csillog ott olyan sok életkedvvel, ragyogó fiatalsággal, hogy diszharmónia keletkezik az érzése és annak következményei közt.

Látom, nem haragszik, hogy így megtámadom. Ugy látszik, szereti, ha nem a kalapjáról, ruhájának rész szabásáról, vagy csudás lábcskáiról beszélek... Ugy, ugy, hunyja le a szemét, legalább félig, ugy kedvesen és ne nézzen, egy világért se nézzen többé olyan nagyon velük, mert keserves az eredmény. A szomorúság keserves dolog és én nem birom elviselni, ha fiatal szép asszony nem mosolyog.

Mert hát, nem haragszik ugy-e, ha tovább megyek és mindent elmondok, ami a maga életével kapcsolatos. Ne csodálkozzék ezen és ne lánson benne fur-

csaságot. Ezer és ezer asszony mellett haladok el és meg se nézem őket, mert előre megérzem, hogy nincs mit néznem, nem rajtuk, azt nem mondom, hanem bennük. És engem csak az érdekel, ami bennük van! És most elképzelheti, édes, bájos asszonyom, milyen kevés a dolgom; pedig a közepén, kellős közepén, úgy szólván benne élek abban a nagy színjátékban, melyet társadalomnak neveznek. Benne élek unalomból vagy megszokásból, bár utálok, mert minden őszinteség elnyomatása, minden képmutatás fölháborít, de sok mulatságot szerez nekem és alkalmat ad arra, hogy néha nagyon lenézzem az emberiséget. No de viszont ott, köztük találok meg az olyan asszonyokat is, mint ön, akik tágranyitott nagy szemekkel és szomorúan nézik játékukat. Maga nem játszik velük, nem él miattuk, maga nem társadalmi báb, maga csak él és néz és nem hazudik soha és mindig csak az életnek engedelmeskedik és szomorú, ha nem engedelmeskedhet.

Meg se ütődik, természetesnek találja, hogy én mindezt tudom, látom! Köszönöm ezt önnek, ez a bizalom legkedvesebb kifejezése; nem védekezik, nem lázad föl, szóval nem bánja, ha olyannak ösmerem, mint amilyen, de ugy-e szót fogad nekem ezentul, és nem néz többé olyan nagyon azzal a két szép szomorú szemével. Egy kicsit össze kell huzni a szemhéjakat, akkor a perspektíva, melyet belátunk, kisebb lesz és kisebb helyen kevesebb szomorúság fér el... És néha a szemhéjak pillái fátyolt képeznek és ez a fátyol, ha csal is, kedves legyen ön előtt, asszonyom, mert néha mégis csak mosolyt varázsol az ajkára és a mosoly, — no lássa, úgy, úgy — a mosoly bűbájosan áll önnek és engem fölbátorít, hogy tovább beszéljek. Hát beszél is és maga hallgassa szótlanul és csak akkor szóljon bele, ha tévedtem. De én nem szoktam tévedni, mondtam az imént, olyan kevés a dolgom és így igen alapos lehetek. Olyan kevés asszonyt érdemes megfigyelni, olyan kevés asszony él belülről, csak kifelé, mind kifelé és én úgy képzelem, mikor egyszer, nagy-néha, — mert úgy rendezik az életüket, hogy csaknem soha nincsenek egyedül — de ha mégis megtörténik, hát kalapjaikkal, ruhájukkal, gyönyörű fehérneműikkel lerakják a lelküket is és sivár unalom fogja el őket, Ősmerem asszonyokat, kik irtóztak attól a gondolatától, hogy a nap huszonnégy órájából csak egy felet is egyedül töltsenek, mondom, irtóztak tőle és ki is kerülték, beosztván minden percüket fontos dolgaikkal, szórakozásaikkal stb., stb.-vel.

Hát ön például, édes, szomorú, szép szemű asszonyom, soha nem unatkozik, mert gondolatai, vágyai, szíve és lelke van. Azonkívül megvan az ugynevezett polgári jó módja, polgári boldogsága, szép kis göndörhaju babyje, szóval mindene és mégis úgy érzi, hogy a »minden«, az hiányzik! És a gyönyörű szemei azért néznek szomorúan, azért keresnek örökké, mert azt hiszi, van, létezik a világon valami, amiért érdemes nem mosolyogni. Maga azt hiszi, hogy van szerelem, és maga vágyik utána, keresi, kutatja és csupa szürkeséget lát, csupa nagy, komoly életet és a szerelmet azt nem találja sehol.

Nem szól, édes, hát én beszélek tovább, hisz olyan öregnek érzem magam, óh nem ha magát látom, de ha a szerelemről beszélek. Arról beszélek, furcsa és mégis kijelentem önnek, hogy az egyáltalán nincs. Nos, ezen meglepődik — nem csodálom — és meghallgat, érzem, nos és én egész férfias komolysággal, minden erélyemmel kérlelhetetlenül bebizonyítom önnek, hogy nincs. Hogy volt-e valaha, azt nem tudom, de hogy ma, ebben a világban, melyben minden csak az őszinte érzések és vágyak elnyomatása, sikeres, vagy sikertelen

leleplezése körül forog, nem mondhatom, bár azt szeretném mondani, hogy szó sincsen a szerelemről, nem mondhatom, mert szó az van róla sokszor, oh nagyon sokszor hiszik az emberek, sokszor hitetik el és legtöbbször maguk is szeretnék elhitetni magukkal, hogy szerelmesek. Pedig kiölte belőlük a nagy műveltség, a tudás, a társadalom, az önfegyelmzés, az egyéb élvezetek öröme, a nők olcsósága, a férfiak ocsmány önzése, az anyák kulturális nézetei, szabályozható extázisai... Szóval szerelem az nincs többé. Van helyette szeretkezés, flirt, vagyis játék a vágyakkal, van esetleg erősebb vágy is, van viszony, van izgalom, vannak erotikus mozgalmak, van mámor, van hangulat és van sok efféle még, mely mind, mind közel áll hozzá, talán alkatrészei is a nagy, mindenható szerelemnek, de van megalkuvás is, és így maga a mindenható nagy szerelem nincs többé, nem lehet többé, az emberek nem tudnak többé szeretni.

Ezelőtt nem is olyan régen, vágytunk a tavaszra, az ő ibolyáiért, ma minden időben, télben, fagyban, nyárban, mindig kapunk ibolyát, ahányszor kedvünk kerekedik rá és nem is érezzük meg a különbséget a föld és a természetfakasztotta édes kis virág őszinte, buja illata és a mesterségesen előállított virág mesterseges illata közt. Virág mind a kettő, illatos, kedves, letéphető és elhervad mind a kettő, vagy ha nem is hervad el, csak gomblyukunkba tűzve szomjazik, ápolásra szorul, megunva dobjuk el és »üres szívünk új lakóra vár«. Nincs szerelem, édes, aranyos, kicsi asszony, csak a színházakban, könyvekben, ott még deklamálják, pertraktálják nekünk, de az mind hazugság, szédelgés, és valahányszor asszonyt látok könyvvel a kezében, amint olvas ezekről a hazug szenvedélyekről és szemeikben lázas, mohó vágy csillog, dühbe jövők és odakiáltom nekik: leírni könnyű, de belehelyezni a mindennapi élet szürkeségébe, szigorúságába lehetetlen. Vagy színházban, mikor a szerelmesek lázas vallomásait az emberek visszafojtott lélekzettel lesik, az asszonyok könyve kicsordul a szomorú irigységtől, a vágytól, hogyha egyszer őhözájuk is beszélne így valaki, ha ővelük is történné olyasmi és mind fölkorbácsolt szenvedéllyel, szomorú lemondással és szerelmes vágyakozással alusznak el aznap este. És én Mefisztó alakját szeretném magamra ölteni és mindegyik zavaros álmát kezem simogatásával és hangom ironikus csengésével szeretném nyugodt, egészséges alvássá varázsolni és fülükbe kiáltani: ne álmodjatok róla, ne sóvárogjatok utána, az élet nem adhat olyat, az élet megront minden szépet, és ne szédüljete el a hazugságok rózsaszínű tengerébe! Szerelem nincs többé. És ha maga várt rá eddig, hiába várt, vagy ha eddig már csalódott, meg merték csinálni magát, a maga őszinte gyermekszemeit, azt merték elhitetni, hogy szeretik és maga a tágranyított szemeivel nézett, nagyon belenézett azok lelkébe, akik ezt tették és rájött, hogy egyik is, másik is mit akart és hogy csak azt akarták és semmi mást, — szomorú mosollyal mondta ki a nemet és szomorú szemekkel várja tovább a nagy Mindentadót!

Pedig ha az eljönne, — és most jól figyeljen ide, asszonyom — ha véletlenül mégis el találna jönni és maguk találkoznának és nagy, forró vágyukat, melynek forrásai nem magukból, oh ne higgyék, nem magukból, hanem a természetből fakadnak, azért olyan tökéletesek, szóval a nagy, forró vágyukat elnevezik majd szerelemnek, akkor, akkor azt fogják érezni, szomorúan fogják érezni, hogy minden összeesküdött ellenük és minden a hangulataik megrontására törekszik.

Figyeljen rám, édes asszonyom, egy szobában, mikor magukra maradnak, mikor lázasan piheg az

ajkuk és egymás csókját úgy kívánják, mint tikkadt nyári talaj a záport, csak ajtókat fognak látni és érezni, ajtókat fényes kilincsekkel, mely minden perczen ki nyílnak... és higgye el, asszonyom, ez az érzés kegyetlen és öl. Vagy például az utcán, mikor remegve mennek egymás mellett, egy ösmerős köszönése, gunyos barátságos, vagy hideg köszönése fontos momentum lesz a nagy, ugynevezett szerelmüknek. Vagy társaságban, mikor csak tekinteteiket küldhetik egymásnak, nagy, forró vallomásaikat, hívén azt, hogy ezekből a tekintetekből csak maguk tudnak olvasni, mindenki felfogja azokat, csufolják, kinevetik, beszennyezik féltve őrzött titkukat és mikor még maguk ott tartanak, hogy csak egymás kezeit is alig merték megfogni, ugyanakkor akad szemfüles férfi, vagy irigy asszony, ki nagy titokban, úgy félig hangosan, uton-utfélen híreszteli, hogy látta magukat kettesben kocsikázni téli alkony idején; vagy ha még merészebb a fantáziája, persze az asszonynak, hát elmeséli azt is, hogy a férfi lakásának lépcsőházában is látta; ő — ő éppen a szabónőjétől jött le, ki szintén ott lakik.

Vagy menjünk tovább, vagyis közelebb a boldogsághoz, és tegyük föl, hogy egyszer aztán igazán elindulna hozzá, a szerelméhez, az az ut odáig, az ölelő karokig egy kálvária, ezt asszonyoktól tudom, kik hozzám jöttek és a szerelmet, a mámort soha nem bírták magukkal hozni, az utca, az emberek, a hideg, vagy a viláosság, vagy a félelem és sok-sok minden, de kiölték belőlük. Szóval, asszonyom, ezer és ezer dolog rontja, rombolja, pusztítja az eshetőségét is a szerelemnek, így van már berendezve a világ, — nem lehet szerelem!

Es ön nem mosolyog, hát ugy-e érzi, hogy igazam van és cinikus szavaim mögött sok melegséget sejt, mert az arcza, mint a rózsza, piros és az ajkai égnek, csak a szemei, azok nem hiszik még az igazságot. Majd ezentúl, ha nekem szót fogad, egy kicsit összehuzza a szempilláit és a kedves bizonytalanság kódén keresztül nézi az életet és nem vár a rózsaszínű valótlanágokra, hanem megalkuszik, — édes, szép lelke megalkuszik — a hangulatok majd kárpótolják. A kedves, meleg, szép hangulatok, a színek, az illatok, az az őszinte melegség, mely nem hazudja a nagy lángokat, amire képtelen volna, csak ég, talán nem is tartós, de mély melegséggel, kéjes vágygyal és csak gyönyört, üdvöt és boldogságot jelent, csalódást soha! És ha egyszer valaki nagyon belenézne a szép szomorú szemeibe és azt találna mondani: én nem hazudom, hogy szeretlek, én azt a szót ki se mondom soha, beszél az ajkam... és a két karom... és elbeszéli vágyamat a két szemem és a szemek beszéde az a legtöbb, az minden, az félelmetes, mert az a lélek megnyilatkozása és az nem hazudhat egy ilyen kedves, jó, szomorú, édes kis asszonyi léleknek, soha! Sőt! Mosolyt akar teremteni a piros égő ajkaira és csókkal akarja zárva tartani azt a két nagy, világba, életbe belenéző szép szemét... Hogy ne nézen tovább, mert akkor vége a boldogságnak!

Es ha majd valaki ezt elmondja magának, ne menjen el mellette, kicsi, szomorú asszony, ne menjen el mellette, menjen vele! Mindegy, hogy meddig, minek és hová, nem baj, hogy nem szerelemnek hívják azt, amit ad, menjen el vele, és akkor és azután is mindig, ne nézze nyitott szemekkel többé a világot. Ugy-e hallgat rám, szót fogad nekem és ugy-e eljön velem, kicsi szomorú szemű asszony? Jöjjön el velem, — az én világomba! Ne menjen el mellettem, jöjjön el velem...

Az asszony pedig továbbra is szomorúan nézett maga elé és arra gondolt, hogy egyik dicsőíti, a másik megtagadja a szerelmet, — de a vége mindegyiknek ugyanaz...

Toll és tőr.

— okt. 8.

A TRÓNÖRÖKÖS FELESÉGE még rá sem ért megbarátkozni a gondolattal, hogy ezután a fenséges cím illeti meg, s lakása ajtaján már zörgettek egy távirattal, melyet Luegerék küldöttek. A táviratot huszonnyolc budapesti napilapban olvashattuk, mivelhogy Luegerék gondoskodtak róla, hogy a távirat ugyanabban az órában küldessék el a trónörökös és Magyarország címére. Azonban sehol se láttuk nyomát, hogy a fenséges urakat valamelyik magyar politikai vagy társadalmi egyesület is üdvözölte volna. Ellenben láttunk gondba borult honfui arcokat, amikor Luegerék táviratára ugyancsak huszonnyolc magyar napilapban megjelent a trónörökös meleghangú köszönőtelegramja. Látjátok? suttogta a honfui aggodalom. Látjátok? Ferencz Ferdinánd mily meleg barátságot tart az ösztrák csapszék-politikusokkal. Ebben a nagy elszörnyűködésben senki se gondolt arra, hogy elvégre egy főhercegnek illik udvariasnak lenni s a címére küldött üdvözetlet megköszönni. Ferencz Ferdinánd kétségkívül ugyanilyen meleg hangon köszöntötte volna meg a Magyarországból érkező üdvözetletet. De mit tegyen, ha nem adódott neki alkalom egy ilyen köszöntőtávirat elküldésére. Láttnivaló, hogy Luegerék jobban értik a maguk adminisztrálását, mint mi s a főhercegnek talán egyetlen hibája, hogy — mi vagyunk udvariatlanok vele szemben. S ebből a mi udvariatlanságunkból mégsem lenne szabad a főherceg érzelmeire következtetnünk. A magyarságban gyökeret vert az az előítélet, hogy Ferencz Ferdinánd nem rokonszenvez vele. S mert az előítélet kész, mindent elkövetünk, hogy előítéletünkben ne csalódjunk. De aztán mégis azon panaszkodunk a megbántottak és mellőzöttek keserűségével, hogy odafönt nem szeretnek, holott ők csak az előítéleteinket tartják meg nem érdemelt tiszteletben.

BECK VILMOS ur, aki szép vagyona mellé nem örökölt szép hangot is, az Océánon át kiált hozzánk s egy hosszú lélekzetben elmondja szédítő sikereinek hosszú történetét. Párisban eleinte kétezer frank fizetése volt havonta, később már olyan szerződést kínáltak neki, mely hátezer frank jövedelmet biztosított neki hónaponként. Innen Amerikába ment, ahol minden egyes fellépéséért ezer frank tiszteletdíjat kapott. A számokból látható, hogy Beck Vilmos ma is jobban ért a számok, mint a hang emeléséhez. Ugy emeli a fizetését, ahogy csak akarja, lévén ő bizonyos afelől, hogy inkább elhiszünk neki mindent, semhogy Amerikába vándoroljunk merész állításainak megczáfolására. Annyit elhiszünk neki, hogy már aklimatizálódott: amerikai méretekkel dolgozik. És elhiszük azt is, hogy az amerikai szellem előnyös hatással volt egyéniségére. Igazi üzletember lett, aki maga licitál a saját hangjára. Helyesen teszi. Tudja, hogy a hangja még olcsón se kell senkinek. S okos ember ilyenkor azzal vigasztalódik, hogy legalább drágán kínálja fel magát.

ERŐSZAKKAL RÁDISPUTÁLJÁK a polgári demokráciára, hogy mekkora siker neki Günther Antal kinevezése. A polgári sort nem vitatjuk el a Curia elnökétől, de abban erősen kételkedünk, hogy a polgári demokráciát akarták volna büszkeségre érdemes diadalhoz segíteni, amikor polgárembert ültettek a legfőbb bírói székbe. A polgárság nem is dicsekszik el vele nagyon hangosan, hogy az új elnö-

köt az ő soraiból választották. Mert ha csakugyan a polgárság önértetének akartak volna hizelegni, választhattak volna olyant is, akinek nem az az egyetlen érdeme és kiválósága, hogy polgári sorban született. A polgári társadalom inkább kiméletlenségnek veszi, semmint kitüntetésnek ezt az iránta való figyelmet, mert érzi, hogy neki kell felelnie most már mindenért, amiért tulajdonképpen csak Günther Antal felelős. A Günther erényei a polgári demokrácia erényei s hibái is a polgári demokrácia hibái. De ha a polgári demokráciát felelőssé tesszük fiainak hibáiért, legalább adjuk meg neki a jogot, hogy ő maga válaszssa ki azokat, akikért garanciát kell vállalnia. Mert a mi arisztokratikus berendezésű társadalmunkban nincs még annyi veszteni valója a polgári demokráciának, hogy a közepes kvalitások cselekedeteit a saját reputációjával fedezze.

WANGEL HEDVIG. Mikor utoljára láttam itt Budapesten, Hartleben egyik darabjában a cocotte-t játszotta. Most pedig egyszerre szíven üt a hír, hogy Wangel Hedvig otthagyja Reinhardtot és a művészetet s felölti a családott leányok középkori romantikus apáczafátyolát. Mi ez? Egy látszólagos ellentmondás. Nem ismertem olyan szemérmes és szűzes művészetet, mint a Wangel Hedvigé. Nekem különben is úgy tetszik, hogy a meleg asszonyi érzékiség s a természetes és egyszerű szépség semmitől sem áll távolabb, mint a frivolitástól s az orfeumszinpadtól. Az ő erotikája pedig egyenesen a templomokba kíváncsított. Mélység volt benne és bánat, sok-sok nehéz és komoly szomorúság. Láttam egy este, amint a tavaszi ébredés tüzes atmoszférája ölelte körül. A szenvedély lihegése, rikácsolása közepette nyugodtan csegett az ő bánatos alt-hangja. Mi nem is irunk nekrológot Wangel Hedvigről és nem is vádoljuk vallási örülettel, mint néhány német lap, egyszerűen csak konstatáljuk, hogy egy csodagazdag művészet önmagába fordult s a játék, amely alatt mindig az élet hullámai lüktettek, összefolyik egy ritka mély emberi élettel. Ő a templomot is az élete szinpadává varázsolja, minthogy előtte a szinpad is templom volt. Nem is történt egyéb. Egyik templomból átment a másikba.

A SZERZŐTÁRS.

Érdekes színházi hír került hozzám Berlinből. A fiatal doktor Bleichröder báró, az öreg báró Bleichröder doktor fia Halbe Max-szal, a jőnevű drámaíróval együtt darabot ír. Ketten írnak együtt összesen egy darabot.

A munka már folyik, imígyen:

A báró: Dologra! Dologra! — Dologra, kedves Halbe! Hol is tartunk? Hatodik jelenés. Majd én diktálom: hatodik jelenés. (Rágyujt egy cigárettre.) Hogy is végződött az ötödik?

Halbe: Az ötödik úgy végződik, hogy a gróf szívéhez kap és el.

Báró: Igen... és el. Ez így nagyon jó lesz. De most mi legyen a hatodikban?

Halbe: A hatodikban jöjjön be a grófné és szeretőjének szemrehányásokat tegyen!

Báró: Nagyszerű! Nagyszerű!... Persze, legyen az embernek egy kis kitalálása... Legyen szíves, kedves Halbe, írjuk meg ezt a jelenést.

Halbe: Kérem, báró ur.

Báró: Magának nem báró, magának csak doktor.

Halbe: Kérem, doktor ur.

Báró: Addig én fel s alá járok.

(Fel s alá jár. Halbe ír.)

Báró: Na, készek vagyunk? Hát akkor olvassa fel.

Halbe (olvas): »Grófné: Ah Berczi, lelkiismeretfurdalásokat érzek. A férjem is sejti már viszonyunkat...«

Báró: Pardon, honnan tudjuk, hogy a férfi sejti a dolgot?

Halbe: Az természetes. A szerzőknek ezt tudniuk kell.

Báró: Ja igaz, hisz én is szerző vagyok.

Halbe (olvas): »Berczi: ...«

Báró: Berczi? Nem gondolja-e, hogy jobb volna Arthur?

Halbe: Legyen Arthur.

Báró: Mit szól kitűnő ötleteimhez?

Halbe: Kolosszálisak, báró ur.

Báró: Tudja, a rangom tiltja ugyan az ötleteket, de én szakítok ősi hagyományainkkal!...

Halbe (olvas): »Arthur: Oh, grófné, ön ért engem...«

Báró: Megálljon csak! A grófné érti őt. Mit ért a grófné, mert én nem értem.

Halbe: Nem baj; elég, ha a grófné érti.

Báró: Pardon, ön elfelejti, hogy szerzőtárs vagyok. S amit ön ért, azt nekem is kell érteni.

Halbe: Engedjen meg, báró ur, de én sem értem.

Báró: Az más. Ebben az esetben nekem sem kell érteni. A paritásnak minden vonalon érvényesülnie kell. Örülök, hogy szerzőtárs vagyok. Mindig azt hittem, hogy két szerző úgy írta a dialógusokat, hogy az egyik szellemesen kérdez, a másik szellemesen felel. Így nem fogadtam volna el a szerzőtársaságot. De azért egy kis aforizmat jó volna bele-

Halbe: Például?

Báró: Talán ön?...

Halbe: És a paritás?

Báró: Na jó; mondok egyet: Aki korán kel, maga esik bele.

Halbe: De báró ur, hisz ez butaság!

Báró: Nem baj! Azt hiszik, maga csinálta. Egyáltalán, ami rossz a darabban, azt ön írta, ami jó, azt én vállalom.

Halbe: Persze! Persze!

Báró: Jó volna, ha írának egy szép monológot Moissi és Wangel számára. Gyönyörűen adnák elő ők ketten.

Halbe: Ketten? De hisz az akkor nem volna monológ!

Báró: Ugyan kérem, mit szörzálhasogatózik! Pénzért mindent lehet. Különben is jó viszonyban vagyok velük és ha szölok, szívesen vállalják ketten is azt a monológot.

Halbe: Persze! Persze!

Báró: Arra gondolok ebben a pillanatban, hogy a jövő évben egész magam írok egy darabot; szerzőtárs nélkül. De azt majd lesz szíves gondosabban megírni! Mert ott már nem foghatom a butaságokat magára.

Halbe: A papa nagyon meg fog ám haragudni!

Báró: Nem téhetek róla! Most már késő. Elvégre is, ha félig már lezüllöttem a művészethez, nem fog ártani, ha egészen lezüllök hozzá! Igen, kedves Halbe. A jövő évben lesz szíves megtenni, hogy egyedül én írjak egy darabot. Ugy-e, megteszi?

Halbe: Kérem! Szóval írok egy olyan darabot, amit a báró ur egyedül ír.

Báró: Jobban mondva, én írok egy darabot, amit ön egyedül ír. Most pedig legyen szíves, folytassuk azt a darabot, amit ketten írunk...

Halbe: S én egyedül írok.

Báró: Következik a hetedik jelenés. Irja: »Hetedik jelenés«. Eddig az én részem. A többi írja meg maga. Majd ha a hetedik jelenést befejezte, megint az én részem jön. Én, akár hiszi, akár nem, én már előre kigondoltam nagy merészen, mit fogok diktálni.

Halbe: Mit?

Báró (nemzeti önértéssel): Nyolczadik jelenés!...

Maitre Jacques.

Krónika II.

Torkok és dollárok.

— okt. 8.

Van-e valami vidámabb, mint az a viszony, amely az eladósodott, degenerált vén nagybácsi és a parvenü, mohó, de gazdag unokaöcs közt van? Európa és Amerika állnak így egymással szemben.

Mindaz, ami a huszadik századra tartozik és vado-natuj: a repülőgép, az északi sark fölfedezése amerikai emberek nevéhez és amerikai pénzhez fűződik. Amerika mindent kiviv, amihez új, fiatal idegek és friss pénz kellenek.

Ellenben azt, amihez hosszú évszázadok munkája szükséges és ami csupán a vén, degenerált nagybácsinál található meg, Amerika csak importálni tudja.

Importál pedig:

lepárolt, elsőrendű hercegi és grófi vért literenkint; nagy mesterek képeit négyzetczentiméterenkint; írókat, mint Anatole France, szótagonként; és tenoristákat hanglétra szerint.

Mindent föl tud mérni, mert mindent meg tud venni. Ha van egy jó álmod, az amerikai már alkuszik rá. Szellemi és művészi imponderabilitásokat a dollár és cent segítségével egyszerűen elfőkönnyel. És mindent össze-szed, amit otthon nem képes produkálni.

Meglátjuk még, hogy a vén, lump Európából nem marad majd egyéb, mint egy hosszú, lengő fehér lapát-szakáll à la Cléoporde Deux.

Most például Európa énekeseire jár rá az amerikai rud (természetesen: aranyrud). A két versengő new-yorki operaház, a »Manhattan« és a »Metropolitan« a téli szezonra összeszedte Európa legjobb hangjait.

Az óvilág operáiban csak híres, de kopott gégeket, vagy ifju, de tehetségtelen tüdőket lehet majd maholnap hallani. Már most is körülbelül úgy van, hogy aki jó hangot óhajt élvezni, kénytelen átvitorlázni Amerikába.

A bécsi opera például, amely a világ egyik, leg-híresebb operaháza volt, olyan mint egy foghíjjas, öreg mágánás. Összes jó fogait Amerikába vitték. A milánói Scala, a római Costanzi és a nápolyi San Carlo opera-házak néhány év alatt épp úgy lesüllyedtek, mint a bay-reuthi előadások.

A legjobb karmesterek, a legkitünőbb zeneművészek már odaát vannak. Nemsokára utánuk hurczol-kodnak a legjobb szerzők is. A zenei élet középpontja Newyork lesz és nem fog megtörténni az, amit csak tíz évvel ezelőtt is Wilde Oszkár tapasztalt, hogy egy hangversenyteremben ki volt írva: »Ne tessék a zon-gorázóra löni, mert a széke újból van bevonva«.

A dolog legérzékenyebben Itáliát érinti. Hiszen ez a dal klasszikus földje. Ott mindenki dallal születik, dallal él és nemcsak Franciaországban végződik min-den »par chanson«. A dal náluk a levegőben van, mint a virágpor és a mézillat. A tenoristák és világhírű énekes-nők pedig úgy születnek ott, mint nálunk a muzsik

zigány: rajban. Caruso, Tetrzzininé és a hang egyéb modern csodái olasz földön termettek.

De alighogy kibujnak a pólyából és kivágják az első magas czét, már viszik őket Amerikába az ügynö-kök, imprezariók. Mascagni és az olasz operaigazgatók arról panaszkodnak, hogy amíg névtelenek az énekesek és nem kellenek a publikumnak, addig olasz hazafiak, de amint a hír a szárnyukra veszi őket, nyomban kire-pülnek rajta az újvilágba.

És az olasz operaházak joggal mondhatják, hogy ki vannak játszva. Meg van ennek a magyarázata az énekes torkában.

Sokan azt hiszik, hogy ha valaki jó hanggal szü-letik, már kész művész. Pedig az épp annyira nem igaz, mint ha azt mondaná az ember, hogy akinek jó szeme van, az már kész festő.

Igaz, hogy az olasz klíma kedvez a hangnak. Se nem nagyon nedves, se nem tulságosan száraz. De ilyen ég-hajlat nemcsak Itáliában van, hanem a földön másutt is. Nemcsak Olaszországban születnek jó hanggal, hanem bizonyos, hogy például Amerikában is.

De sem Amerika, sem más ország nem képes meg-adni fiainak azt, amit Olaszország: azt a sok évszázados kulturát, amely nélkül a hang csak hang marad.

Mindezt a legjobban a német énekesek példájával lehet megvilágítani. Velük született adományukat cso-dálatos türelemmel tudják fejleszteni. Lélegzési gim-nasztikát üznek. Hasi és mellkasi izmaikat, amik az énekben szerepet játszanak, valósággal trenirozzák. A hangjukat tudományos módszerek segítségével ápolják és csiszolják.

Ilyen igazán türelmes és odaadó munkával annyira jutnak, hogy már szinte matematikailag ki tudják számítani és elosztani azt a levegőoszlopot, amelyet egy lélegzetvétellel beleheltek. El tudják osztani a szá-jban, hogy elül és hátul egyenletes legyen és hogy egyen-letesen és állandóan simogassa a hangszálakat. Ez teszi őket képessé rá, hogy a legfárasztóbb Wagner-operákat csaknem tökéletesen énekeljék.

De mindez, amire nekik hosszú évek fárasztó mun-kája kell, már adva van az olasz énekes torkában. Való-szinűleg átöröklés alapján. Épp olyan kulturtermék ez, mint az angol versenyló. Évszázadok cél tudatos műve-lésének és kiválasztásának eredménye.

A nagy Patti Adelina, akihez fogható énekes-csoda azóta sem született, egyáltalán nem volt tisztában a maga hangjának fiziológiai törvényeivel. Énekelt, ahogy tudnia adta. Isten és a saját organuma vitte rá olyan hatásokra, amikre a mesterei rá sem jutottak volna. Mikor kérdezték, hogy mit csinál a torkával, hogy olyan csodálatosan énekel, azt felelte egyszerűen: »Je n'en sais rien«. Nem tudta.

Azok az olasz éneklő fenomének többnyire nem is tudják, hogy miért énekelnek olyan szépen. Mint ahogy a hal nem tudja, hogy miért uszik olyan kitünően. Nem is igen énekelnek súlyos Wagner-operákban, amihez tudományos készség és tréning kell, közelebb áll hozzájuk az, ahol az éneklés szinte magamagáért van.

És az amerikaiak nem bolondok, hogy hihetetlen nagy fizetéssel magukhoz csábítják ezeket a fenoméneket, ezeket a született énekes madarakat, akikhez hasonlót sehol máshol a világon nem lehet találni.

Épp úgy hozatják, mint a zamatos fajszőlőt, amelyet évezredek tudatos művelése finomított meg előkelővé. És épp erre az előkelőségre, erre a kulturára fáj legjobban a foguk.

Mascagni, aki Amerikában valahogyan pórul járt és aki most a római Costanzi-színházat igazgatja, különösen el van keseredve az amerikai dollárok miatt. Nagy terveket sző, hogyan mentse meg Itália számára az ő dalos fiait és leányait. Az a terve, hogy a három legelső olasz operát egyesíti. Mert csak három ilyen színház képes egyesült erővel olyan fizetést adni, amelylyel konkurrálhat az amerikaiakkal.

Nem megható ez? A szegény Olaszország kénytelen összerakni a garasait, hogy megtarthassa büszkeségeit, éneklő fenoménjeit. Művészi kincseinek, képeinek, szobrainak egy részét már elharácsolták tőle és a híres lex Paccával. sietett az amerikaiak mohóságát megelőzni. Különben egészen kirabolták volna.

Nemsokára talán az énekeseit is ilyen lex Paccával lesz kénytelen megvédeni a guruló dollárral szemben.

De menjünk tovább. Vajjon nem lesz-e maholnap arra is szükség, hogy Európa a hercegeit és grófjait visszatartsa a dollárok varázsától? A mediatisált családok számát ugyanis szűkmarkuan állapították meg. És az amerikai dollárkirálykisasszonyok ambíciója meg sem áll egy királyi hercezig.

Épp királyi herceg kell nekik, mert ha finom, hát legyen egészen finom. A sok német és egyéb princzessz pártában sül majd így és a legközelebbi bécsi kongresszuszon törhetik majd a fejüket a diplomáták, hogy hogyan akadályozzák meg az amerikai kíváncsi dörlyést.

Rávetették magukat az amerikaiak nemcsak a régi képekre, butorokra, műtárgyakra, hanem a modern művészek alkotásaira. Ügynökeik igazán szemfülesek és ahol előkelő alkotást sejtének, már ott is vannak és viszik tengerentúlra. Mi magyarok is csak Amerikában láthatjuk már Munkácsy Mihály és Szinyei-Merse legkiválóbb alkotásait.

Nincs messze már az az idő, hogy annak, aki Amerikában nem járt, csak hiányos fogalma lehet a művészet történetéről. És ez mutatja, hogy az amerikaiak nem is olyan naivan mohók, amilyenek a gyorsan meggazdagodott embereket hiszszük.

Csak folytassák szép lassan Európa kiürítését és akkor egyszerre megfordul a világ. Nem az amerikaiak fognak Európába jönni, hanem az európaiak lesznek kénytelenek Amerikába tanulmányutra menni, ha Európa legnemesebb produktumait akarják látni.

Mert hiába: a tenorista csak énekel, de a pénz beszél.

Reveur.

Üveglélek.

Velenczei, metszett kristályüvegje
Aranyfedéllel volt megkoronázva,
Akkor vették elő, ha nagy pompába
Vendégség gyűlt a csillagos terembe.

A várur: a gróf, délczeg, barna férfi
Rákocczant egyszer czimergyűrűjével.
A kristály megpattant. Azóta minden évvel
Halálát közelebb s közelebb érzi.

Most óva áll üvegharang alatt.
Aranyhajként hull rá aranytetője,
Azóta senki sem ivott belőle.

Ott áll pompázón, szívárványos gögje
Vakit, ezer színnel read kaczag,
Hogy meg ne lásd: belől már meghasadt...

Kuthy Sándor.

Ainslie Grey.

Írta: CONAN DOYLE.

Ainslie Grey tanár ezuttal nem jött le a szokott időben a reggelihez. Az ebédlő kandallóján levő óra — ott a Claude Bernard és John Hunter terrakottából való két szobra között — már felet ütött, majd háromnegyed, sőt az aranyozott mutató már kilencz órához járt közel, s még mindig nem árulta el semmi, hogy az orvos idehaza van.

Olyan esemény volt ez, amilyenre még nem akadt példa. Tizenkét éstendő óta, amióta a huga tartotta rendben a házat, nem volt rá eset, hogy a doktor csak egyetlen perczérel is késsék. Azért a leány most aggodalmaskodva ült a nagy ezüstös kávéskanna előtt s azon töprengett, megüttesse-e a gongot, vagy várjon-e, míg megérkezik a bátyja. Nem tudta, mire szánja rá magát, már csak azért sem, mert félt, hogy a doktor meg talál bosszankodni. Csakugyan: a bátyja nem tartozott ama férfiak közé, akik könnyedén nyelik le, ha a házbeliék nem az ő kedvük szerint cselekszenek.

Miss Ada Grey soványka volt, a termete inkább kicsiny, mint közepes növésű, világos pillantásu nagy és szép szeme volt, kissé hajlott válla pedig láthatóan jelezte, hogy a leány szívesen foglalkozik tanulmányokkal s előszeretettel olvas. Tojásdad, sovány arcza az arczsont táján piros volt, egyébként halavány; kifejlett homloka gondolkodásra, józan értelemre váltott, míg előre ugró, szegletes álla, összeszorított ajka akaraterőre, elszántságra engedett következtetni.

Makulátlan fehérségű gallérja és kezelője, amely a sötét színű ruha hátteréből világított ki, s maga a ruha, amely szabásával a quakerek egyszerűségére emlékeztetett, mindez nyomban elárulta az ifju hölgy izlésének alaphangjait.

Némileg fejletlen kebelén egy kis ébenfa-kereszt csüggött.

A leány mereven ült székén s tekintetét a mennyezeten jártatta. Közben minden kis zajra felneszelt, hallgatózott. Ideges mozdulattal, amely szokott tulajdonsága volt, szemüvegét a zsineggel az ujjá köré csá-

varta, majd megint lebonyolította s akkor megint elől-ről kezdődött a játék.

Azután hirtelen valami elégtelt mozdulatot tett és kávéát öntött a csészéjébe. Kivülről nehéz, tompa léptekkel közeledtek a szőnyegen. Majd kinyílt az ajtó s belépett rajta a tanár, izgatottan, idegesen s leülve vele szemközt az asztalhoz, bontogatni kezdte a nagyszámu levelet, amely ott volt felhalmozva a tányérja mellett.

Ainslie Grey professzor abban az időben negyvenhárom esztendő volt, közel tizenhét esztendővel több, mint a huga. Nagyon gyors karriért csinált. Edinburghban, Cambridgeben és Bécsben nagy hírnévre tett szert mint [zoológista fiziológus.

»Az excitomotrikus idegközpontok«-ról írott tanulmányával sikerült megnyernie a királyi udvar kegyét is, míg »A Bathybius természetéről, különös tekintettel Litto-voscira« czimmel írott tanulmánya éppen a minap jelent meg három különböző nyelven. Megtörtént, hogy nagyon neves, elismert professzorok is meghívták konzultációra, mint a modern orvostudomány egyik kiváló jelesét. És így történt, hogy amikor Birchespool városa elhatározta, hogy orvosegyetemet állít fel, a város igen büszke volt, amiért a fiziológiai tanszéket dr. Ainslie Grey elfogadta. És annál is inkább becsülték, mert mindenki tudta, hogy ez a tanszék csak piedesztál lesz az ő dicsőséges pályafutásában, és ezen a fokon bizonyára még magasabbra emelkedik a tudomány birodalmában.

Külső dolgában a tanár meglehetősen hasonlított a hugához: a szeme, a vonásai teljesen ugyanaz volt, valamint a mély értelemre valló szép homloka. De az ajka több határozottságot árult el s az alsó állkapcsa kiugróbb volt, energikusabb. Mialatt a beérkezett leveleket olvasta, hüvelyk- és mutatóujjával az állát simogatta.

— Milyen lármások ezek a nők — jegyezte meg aztán, a kívülről behallatszó zajra téve célzást.

— Sarah az, — felelte huga — majd megdorgálom érte.

Felszolgáltatta neki a kávéját és maga is apró kortyokban szürcsölgetni kezdte az italt, mialatt titokban a bátyja komor arcát vizsgálta.

— Az emberi faj első nagy hódítása akkor történt, — szólt a tanár — amikor az ember a harmadik homlok circumvolutio kifejlődésével szert tett a beszélőképes-ségre. A második nagy hódítás időpontja: amikor meg-

tanulta fékezni ezt a képességét. Fájdalom, a nők még nem jutottak el ehhez a második fokhoz.

Beszédközben rendszerint félig lehunyta szempilláját és az álla kissé előrenyúlt. Aztán amikor elhallgatott, a szeme kerekre nyílt és mereven rászegeződött tekintetével a hallgatójára.

— Én nem vagyok fecsegő — jegyezte meg a huga.

— Nem, Ada, csakugyan; nem egy tekintetben ön inkább a himnemű tipushoz, a felsőrendű lényhez hasonlít.

A tanár most a reggelije fölé hajolt és valami bókot vagy köszönetet várt. Ehelyett a huga elbigygyesztette száját és bosszú képet vágott.

— Ma megkésetten jött le reggelizni — mondotta kis szünet után.

— Igen, Ada, mert rossz éjszakám volt. Kétségtelenül holmi kis agycongestio bántott, amely az agyközpontok túlterheléséből származott. Bizonyos dolgok a kelleténél erősebben foglalkoztatnak.

Huga csodálkozva nézett rá, mert idáig mindig nagyon rendszeresnek tudta, a gondolkodásában és szokásaiban egyaránt. Tizenkét év alatt, amióta egymás mellett éltek, megtanulhatta, hogy bátyja nyugalmas és háborítatlan tudományos atmoszférában él, amely kiemeli az alacsonyabb szellemeknek kijutó nevetéses emóciók köréből.

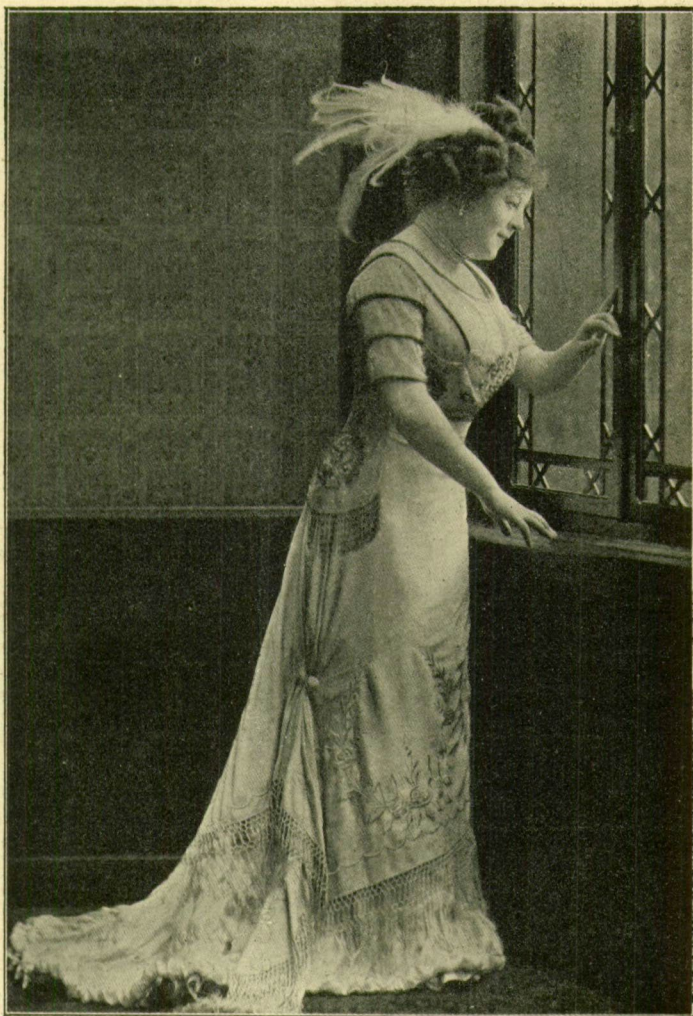
— Maga csodálkozik, Ada — jegyezte meg aztán. — Nos, én nem. Pedig sohase hittem volna, hogy vascularis befolyások iránt ennyire érzékeny vagyok. Mert ha alaposabban vizsgáljuk a dolgokat, az ilyen rendellenességek, idegzavarok mindig vascularis okokra vezethetők vissza. Meg fogok nőszülni.

— Csak nem Mrs O'James-t veszi nőül — kiáltott fel Ada Grey, letéve a kis ezüstkanalat, amelylyel a főtt tojást kanalazta.

— Drágám, a nők intuitív tehetsége bámulatosan fejlett önben. Valóban Mrs O'Jamesről van szó.

— De hiszen alig ismeri ezt a hölgyet. És maguk Esdailes-ék is csak felületesen ismerik... Nem gondolja, hogy jó lenne, ha előbb Esdailesékkal beszélne részletesebben erről a hölgyről?

— Nem hiszem, Ada, hogy Mrs Esdailes olyan felvilágosítással szolgálhatna, amely befolyásolhatná elhatározásomat. Éretten megfontoltam a dolgot. Tudományos fő sokáig gondolkodik, amíg konkluzióhoz jut, de aztán már csak nehezen tesz le következtetéseiről. A házasság természetrendelte életföltétele az embernek. Mint tudja, elfoglaltságom, munkásságom mindeddig

Kornai Berta a »Buridán számára« czimű vigjátékban.

(Uher felvétele.)

nem engedte, hogy személyes érdekeimmel törődjem. Most azonban megváltozott ez is és nem tudom miért ne keresnék magamnak társnőt, akinek oldalán kellemben élhetem le hátralevő éveimet.

— Lekötötte már szavát?

— Csaknem. Tegnap megérttettem a szóbanforgó hölgygel, hogy kész vagyok alávetni magamat az emberiség közös sorsának. Ma, előadásom befejezte után, újra ellátogatok hozzá és megkérdem, mennyire tetszik neki ajánlatom. De miért ránczolja össze homlokát, Ada?

A huga felugrott és lehetőleg leplezni igyekezett boszúságát. Hebegett valamit, jóváhagyón emlegette a professzor tervét, de aztán észrevette, hogy bátyjának tekintete valahol az ürességben kóvályog és oda se hallgat rá.

— Legyen meggyőződve róla, hogy tiszta szívemből a megérdemelt boldogságot kívánom önnek, Ainslie. Ha nem üdvözöltem kitörőn, rögtön az első pillanatban, ez onnan való, mert nagyon súlyosnak, jelentősnek érzem elhatározását. (Keze megsimogatta a keblén csüngő keresztet.) Ámde szükségünk van rá, hogy amikor életünk nagy fordulóihoz érünk, érezzük magunkon egy felsőbb hatalom jóságosan irányító kezét. És én is nagyon szeretném, ha házassága előtt visszatérne a valláshoz.

A tanár megvető kézmozdulattal háritotta el magától ezt a szuggesztíót.

— Kár volna visszatérni erre a tárgyra — mondá.

— Erről mi nem vitatkozhatunk egymással. Ön bizonyítékok nélkül áll elő, és így kénytelen vagyok visszatartatni premisszáit. Mert látja, más alapon áll ön is, én is.

A huga felsóhajtott.

— Magának nincs hite.

— Hiszek a nagy és erős evolúciókban, amelyek az emberi fajt épp oly ismeretlen, mint amilyen emelkedett célok felé viszik.

— Nem, maga nem hisz... Hitetlen!

— Ez a tévedése, édes Adám, hiszek, hiszek a protoplasma differenciációjában.

A leány szomorún rázta fejét. A tanár azonban nem figyelt rá, hanem asztalkendőjét összehajtogatva, így szólt:

— Ne távolodjunk el tárgyunktól. Ha nem tévedek, történhetik családjunkban még egy másik analóg esemény is. Hogy gondolkodik róla, Ada?

Apró szeme hamiskásan hunyorgott, míg a hugát nézte.

— James M'Murdo O'Brien doktor... — folytatta a tanár komoly hangon.

— Hallgasson, Ainslie, hallgasson — kiáltotta miss Grey.

— James M'Murdo O'Brien doktor — folytatta a tanár — igen kitűnő ember és szép jövő vár rá. Legkitűnőbb tanítványom és igen sokra becsülöm. Biztosítottam róla, Ada, hogy »Az epe-pigmentumok« című könyve rövidesen a klasszikus orvosi irodalom termékei közé fog tartozni. És tulzás nélkül mondhatom, hogy ezzel a művével valósággal felforgatta...

Elhallgatott és nem szólt a huga sem. Kis szünet után így folytatta:

— Dr. James M'Murdo O'Brien-t megkinálták a melbournei egyetem fiziológiai tanszékével. Őt esztendő töltött Ausztráliában és fényes jövő vár rá. Ma bucsut vesz tőlünk, mert Edinburghba utazik és két hónap múlva elfoglalja tanszékét. Ön is tudja, micsoda érzésekkel viselkedik kegyed iránt. Most magán áll, hogy James doktor egyedül utazzék-e el Melbourneba,

vagy sem. Az én véleményem szerint értelmes asszony nem is kívánhat boldogabb sorsot, mint az, hogy olyan kiváló emberhez fűzze életét, amilyen James M'Murdo O'Brien, aki büszke és nagyérdemű munkát juttatott tető alá.

— Még sohase fedte fel előttem érzelmeit — kockáztatta meg a leány.

— Oh, de vannak jelek, amelyek a szavaknál is jelentősebbek — felelte fejét rázva a tanár. — De milyen sápadt; úgy látszik, valami megviselhetette idegrendszerét. És hogy lüktet a vére. Kérem, csillapodjék. De kocsizőrejt hallok, úgy látszik, vendége érkezik, Ada. Megbocsát, ha elmegyek.

Egy pillantást vetett az órára, átsietett az előcsarnokon és néhány perczzel utóbb elegáns fogata már ott hajtott el Birchespool hosszú és szűk utcáin.

Előadása után Grey tanár átment a laboratóriumba, ahol néhány tudományos műszerrel bibelődött és különösen három bakteriológiai kísérletének eredményeit nézte el hosszabban. Amikor így elkészült dolgával, újra kocsijába szállt és parancsot adott a kocsisnak, hogy vigye el Lindensbe. Utközben arcza nyugodt és szenvtelen maradt, kezével azonban ideges mozdulattal többször végigsimogatta állát.

A »Lindens« folyódárral befuttatott régi ház volt, már a sík mezőség közepén, amely azonban hozzátartozott még az egyre növekvő város külső kerületéhez. Babérfával szegélyezett csavargós út vezetett a rácsos kertajtóhoz. Az ajtón túl kezdődő ösvény szélén a fűben ült egy hölgy és könyvet tartott a kezében. A rácsos ajtó nyikorgása megriasztotta, talpra szökött. A tanár a hölgy láttán feléje tartott és nem ment be a házba.

— Hogyan? Nem megy be Esdailes asszonyhoz? — kérdezte a megriadt nő.

Inkább apró termetű volt és szinte tipikusan nőies, befont, dus szőke hajával, elegáns fehér cipőcskéjével, amely egy világos színű ruha alól villant ki.

Szép kis kezét a tanár felé nyújtotta, mialatt másik kezével egy zöld fedelű könyvet szorított magához. Magabiztossága és szép allűrökkel teljes élénksége rávallott, hogy ez a nő előkelő érintkezésekhez szokott. Arcának gyermekded kifejezése volt, a szája mosolygós és egész lényén különös ártatlanság ömlött el. O'Jamesné özvegyasszony volt, harminckét esztendő, de kora sehogysem látszott meg rajta.

— No, biztos, hogy belátogat majd Esdailes asszonyhoz is — mondotta nem minden kacérság nélkül.

— Nem öhozzá jöttem, hanem önhöz, mert beszélni valóm van magával — mondotta a tanár a lényéhez hozzátartozó méltóságteljeséggel.

— Örvendek rajt' — felelte a nő és valami irlandi kiejtéssel mondotta szavait. — És mit csinálnak majd közben a tanítványai tanárjuk nélkül?

— Mára elkészültem pedagógiai kötelességemmel. Fogadja el karomat és jöjjön, sétáljunk kissé a napon. Nem osztja-e nézetemet, hogy igazuk van a keleti népeknek, amikor Istenként imádják a napot, mely a természetnek nagy jótévő ereje és szövetségese az embernek a hideg ellen, a terméketlenség ellen s általában minden ellensége ellen.

— Ale könyvét, »Az anyag és élet«-et.

— Ale — mondotta többször is — Ale!

— Nem osztja nézeteit? — kérdezte a nő.

— Most nem én rólam van szó, aki csak szimpla vándormadár vagyok ezen a földön. De megjegyzem, hogy a mai fejlett tudomány nem egy helyt ellentmond az ő gondolatainak. Ale kitűnő megfigyelő, de közepes

dialektikus. Rosszul teszi; ha Ale minden szavát szentírásnak tekinti.

— Jó, majd »A természet krónikája«-t fogom elolvasni, hogy az ő veszedelmes befolyásától meneküljek — mondotta O'Jamesné finoman, ironikus mosolylyal.

»A természet krónikája« egyike volt Grey tanár ama számtalan munkáinak, amelyekben a tudományos agnoszticizmus ellen szállt sikra.

— Nagyon hamis munka ez, nem ajánlom. Még jobb szeretem, ha nálam hivatottabb és tudósabb kortársaim valamelyikének írka-firkáit olvassa.

Itt egy pillanatra megakadt a beszélgetésük, miáltal a napon sétáltak, a bársonyosan zöld pázsiton.

Végül aztán a tanár szólalt meg:

— Gondolkodott rajta, amit tegnap este mondtam?

A nő nem felelt, tovább sétált mellette, elfordítva a fejét.

— Nem akarom a kelleténél jobban sürgetni az elhatározását — mondotta aztán. — Tudom, hogy ez a kérdés érett megfontolást kíván és a magam részéről sokat gondolkoztam, mielőtt rászántam volna magam, hogy szóljak kegyednek. Nem vagyok érzékeny, vagy könnyen elfogódó ember, de számot kell adnom magamnak róla, mily nagy evolúció megy végbe bennem az ön jelenlétében és milyen ösztönös erővel vonz valami önhöz.

— Tehát ön hisz a szerelemben? — kérdezte a nő és a tanárra emelte tekintetét.

— Hiszek, kényszerűségből.

— Pedig ön tagadja a lélek létezését.

— Bocsánat, de ez a súlyos kérdés egyformán belévaló úgy a pszichizmusba, mint a materializmusba — felelte a tanár kissé szánakozó képpel. — A protoplazmát éppen úgy felfoghatom a szerelem fizikai bázisa gyanánt, mint ahogy felfoghatom az élet eredetének is.

— Mennyire nem költői maga — kiáltott fel a nő.

— Lám, a szerelmet egyszerű fizikai jelenség színvonalára akarná lesüllyeszteni.

— Mondja inkább, hogy a fizikai jelenségeket a szerelem színvonaláig emelem fel.

— Ah, így már jobb szeretem — mondotta a nő. — Öszinte és nyílt nevetéssel. — Ez az ön finom disztinkciója egészen új és kíváncsi színben mutatja előttem a tudományt.

Csillogott a szeme és látszott rajta, hogy a helyzet urának érzi magát.

— Okom van hinni, — mondotta a tanár — hogy a helyzetem egyre jobbra fog válni itt és hogy dicsőséges szerep vár még rám a tudományos élet színpadán. Ez idő szerint a tanszékem ezerötszáz livrest jövedelmez és még néhány százat keresek írásaimmal. Ugy hogy megadhatok önnek minden kényelmet, amelyhez szokott. Ennyit az anyagi helyzetemről. Ami a temperamentumomat illeti, teljesen egészségesnek tudom magam. Életemben sohasem voltam beteg, kivéve néhány főfájást, amelyet az agyközpontok tulfárasztása okozott. Sem atyámat, sem anyámat soha nem bántotta kórság, de nem titkolom, hogy a nagyatyámat gyakran podagra gyötörte.

O'James asszony megjegyezte.

— Súlyos kórság az? — kérdezte.

— Egyszerű köszvény — felelte a tanár.

— Csak annyi? Azt hittem, súlyosabb baj.

— Kínos szenvedéssel jár, de azt hiszem, hogy nem ujul ki bennem atavisztikusan. Mégis szükségesnek tartottam, hogy megismertessem mindezen részletekkel, mert helytelen volna, ha bármit is titokban tartanék ön előtt most, amikor ilyen súlyos elhatározásról van szó. És szabad-e kérdenem most, elfogadja-e vajon ajánlatomat?

Elhallgatott s a nőre nézett, válaszát várva.

A nő meglátszott, hogy bensőleg tusakodik. Egyszerre aztán kezét nyujtotta a férfi felé.

— Elfogadom — mondá.

A férfi könnyedén meghajolt és megcsókolta a nő kezét.

— Remélem, sohasem fogja megbánni elhatározását.

A szeme könybe lábadt, az ajka pedig néhány értelmetlen szót rebegett. Nagy meghatottság vett erőt rajta.

— Jöjjön, járjunk még egy kicsit, az majd jót tesz az idegeinek. Most a hirtelen rázkódtatás megviselte némileg idegszárait. Különösen érdekesnek tartom az egyes lelki állapotokat mindig a fizikai okokra visszavezetni. Így legalább biztosak lehetünk benne, hogy megfigyeléseink megfogható tényeken alapulnak.

— Azt elhiszem, de akkor mindenkorra le kell mondanunk az élet regényes oldaláról — mondotta O'Jamesné és oldalvást lopva nézett a férfira.

— A regényesség a képzelődés és a tudatlanság keveréke. Am ahova a tudomány bevetíti az ő békés és beható sugarait, ott a regény napfogyatkozást szenved, elsötétül és nem marad hely a számára.

— De hiszen a szerelem is regénybeli — jegyezte meg a nő.

— Szó sincs róla. A szerelem a költészet birodalmában született meg, de azután átültették az igazi tudományba. A szerelem nem egyéb, mint eredendő erő nagy mozgatója. Amikor a hidrogén-molekula magához vonzza a klór-molekulát, hogy egyesülésükből klórhidrátos savmolekula keletkezzék, különös energiát fejt ki és ez az energia hasonlítható ahhoz az erőhöz, amely engem önhöz vonz. A vonzás és taszítás eredendő erő. Mi e pillanatban a vonzást érezzük.

(Folytatjuk.)

Saison.

A levegő ünnepe.

— okt. 8.

A five o' clock tea társasága ernyedten ült a lipótvárosi szalónban. Feszes és sápadt urak fészkelődtek a könnyű tabouretkon. A háziasszony, egy violaszemű hölgyecske, aki olyan fehér, átlátszó és könnyed volt, hogy minden pillanatban attól lehetett tartani, hogy elájul, a természetnek egy tehetséges Boticelli-utánérzése, grációzusan tipegett a kis japán asztalokhoz és egy ezüst-teakannából szorgalmasan öntögette a findsákba a biborfekete ceyloni teát.

Egy fiatal, de nagyon tehetségtelen lírikus is jelen volt a séanceon. Halványszőke tea hullámozott a csészéjében.

— Ah, itt van megint az ősz — sóhajtotta. — Ez a tea olyan, mint a villamfény. Mint a sárga szeptemberi ég. Beszéljek talán az őszről?

A vendégek ijedten haraptak a teasüteménybe, a tapintatos háziasszony pedig hirtelen felkelt és egy marék kuglerrel tömte be a költő száját.

— Inkább ne. Egyék.

Egy politikus a zsebében kaparászott, mintha ott tartogatná a helyzet kulcsát s már harmadszor kezdett beszélni Wekerléről, teljesen eredménytelenül. Ásítottak és kunczogtak. Senki sem figyelt oda. Visszahúzódtok tehát a sarokba a tehetségtelen lírai költő, a még tehetségtelenebb politikus, a sápadt szerelmes, aki hiába próbált érdeklődést kelteni a némaságával s az egyetemi magántanár is, aki — mint a geográfia alapos ismerője — Cookról és Pearyről tartott unalmas és sótalan fejtegetést.

— Talán zongorázzak? — kérdezte egy zenész. Szintén igen tehetségtelen.

— Nem! — ordított a társaság kórusban. — Ez ellen határozottan tiltakozunk.

— Mit csináljunk tehát?

— Hallgassunk. Bámuljunk. Aludjunk. Ez lesz a legokosabb.

Ebben a fanyar pillanatban lépett be a fiatal ember, aki a jelen saison-czikk hőse. Fekete volt és sovány. A tekintete szurósan átható. Szótalanul ült le, energikus némasága önkénytelen tiszteletet parancsolt és az első pillanattól kezdve mohón figyelte a társaság, amely már régóta várta unalomból kiszabadító messiását.

— Teát kérek — mondta — sok rummal. Ma lázas és izgatott dolgokról kell beszélnem.

Feszült csend állt be. Csak a humorista köszörült még magában egy élczet, munkatársa egy budapesti élczlapnak, aki különben mindnyájuk közt a legtehetségtelenebb volt és gyász és siralom követte mindenütt, minthogy kevés esprit-jét hetente pénzért pukkantgatta szét, és a társaságnak csak az ő rendíthetetlen sirásói komolysága maradt.

— A moziból jövök, hölgyeim és uraim — folytatta az érdekes fiatalember. — Ne csodálkozzanak, hogy ragyog a szemem. Láttam az első aeroplánokat, a világ tavasz első vidám fecskéit. Részeg vagyok a levegőtől. Banalitásokat mondok? Lehet. De a nagy dolgok első pillanatban úgy hatnak reánk, mint a banalitások. A moziban is a jótékony és kedves közhelyek hűtötték extázisomat. Arra tudtam csak gondolni, hogy szárnya nő az embernek és repül, repül, mint a madár, kiszabadul a gravitáció vonzóköréből és a föld szellemének fittyet hány.

— Nagyszerű volt. A kis moziba, ahol csak a szegényes humor és a szokvány-erotika otthonos, a kalimpáló, szomorú zongorazenénél egyszerre betoppant a fönséges. A perczek a jövőbe nőttek. Éreztük, hogy jelen és mégis emlék. Hogy az a pillanat ez, amelyről később valamikor mesélni fogunk azoknak, akik már nem csodálkoznak; ha fejük fölött elcsikázik a levegő hajója. Figyeltem magamat és a közönséget. Bevallom, hogy csak most éreztem az első szenzációt. Eddig csak cikkeket olvastam a repülésről. A sikeréről, vagy a kudarczáról. A meglepetés lázát pedig rég lekanalaztam diákkoromban, a fantasztikus levegőregények olvasásakor. De most láttam mindent. Ez már nem tréfa. Ez a valóság. Ez a beteljesülés.

— Hölgyeim és uraim, nagy pillanat volt ez. Gondolják el, hogy láttam Blériot-t, Wrightet, Farmant, ott a villamfényes vászonlepedőn, amint lassan tovább lebegtek, mint könnyű, átlátszó árnyak. Az aeroplán éppen ilyen kóválygással részegedett meg a levegőtől, ezzel a boldog ívvel libbent bele a végtelenbe és éppen így tűnt el valahová messze, ahol már a fotografus sem tudta követni. Tudják, hogy a repülőversenyeken a fotografusok hadseregét mozgósítják. A szegény Lefebret-t is megörökítették, amint a gépe szárnyaszegetten hullott alá a földre s ő a romok közt halálát lelte. Nagyszerű bukás. Fönséges lepottyanás. Isteni kudarcz. Elvégre pedig csak egy földrezuhanás ez is, épp oly közönséges és kómikus, mint mikor egy kövér czilinderes ur a budapesti aszfaltra csücsül. Még sem nevettek. Egy-egy sóhajt, egy metaforát fojtottak el. Aztán a döbbszent szívek csendjében valaki azt mondta: hulló isten. Képzeljék el, hogy Ikarust lefényképezik.

— Micsoda érzésem volt? Megpróbálom elmondani. Ugy éreztem, hogy a moziban már nem is a publikum ül, amely vacsora után megváltja a jegyét s a szemecskéket keres, de egy komoly és öntudatos tömeg, az emberiség egy része, amely az élete tudatára ébred s egy világünnep örömeiben vesz részt. A zaj, a cikkek özöne; az újságok reklámlármája mellett egyszerre olyan fakó és szegényes lett. Most az egész emberiségnek kellene ünnepelnie. Ha egy rongyos várat beveszünk, örömtüzeket gyújtunk, tánczolunk és örjögünk. Mi történt eddig? Semmi. Szivarozunk, beszélgetünk, verseket írunk, kávéházakban ülünk. Találkát kellene adni az emberiségnek valahol, össze kellene csókolódnunk, mint a boldog gyerekeknek. Be kellene szüntetnünk a forgalmat, zászlókat tüzni a házakra, meg kellene építeni a repülés óriási madár-szobrát és a hervadó őszi kertek virágait mind-mind reá kellene hajítanunk.

— A lira, a lira, a lira. A lira százada ez. A repülőgép maga is mi egyéb, mint a formábatörő lirizmus? Hová vágyakozunk ezután? Eddig a csillagokba vágytunk. Valahová ki a föld köréből. Nyári éjszakákon babonás vágyódással néztem a Mars vérpiros foltjára és Verne-ábrándokat, Wells-álmokat szitott a fantáziám. Most ez is kicsinyesnek tetszik. Elértük a lehetetlent. Ezer és ezer kis bolygó kering szuverénül körülöttünk, ember-csillagok a föld bolygói, amelyek az ész fényében tündökölnék.

— Melyik kor volt ilyen nagy? Gyerekkoromban arról álmodoztam, milyen jó lett volna az antik görög világban élnem. Később a humanisták láza részegített meg. Aztán a XVIII. század finom, parfümös lehellete. De most látom, hogy mindegyik század törpe a mostanihoz képest, még az is, amely ezután következik; mint: hogy ez a sejtelmek és az ihletek, a kezdő küzdelem mámoros kora. Ez a miénk. Ezeket a szenzációkat senki sem élte át eddig s ezután sem fogja átélteni. Boldog, aki most születik és ezerszer boldog, aki már él és öntudatosan fogadja magába az első intenzív pillanatok termékenyítő lázát.

INNEN-ONNAN.

— Mielőtt ide jöttem, betértem a Royal termébe, ahol az első magyar aeroplánt állították össze. Az éjjeli csendben, sárga villamfényénél tíz munkás dolgozott, új munkások, mások mint a többiek, levegő-emberek. Bámultam a gépet. Fehér és könnyed. Egy kecses óriás-szitakötő. Most ujság, de egy évszázad múlva szármalmas és primitív lesz, mint most az első mozdony. Engem azonban mégis elfogott az önkívület és ezerszer is elmondottam magamban, hogy ez az első magyar aeroplán és mégis, mégis repülni fognak azon a földön is, ahol eddig sohasem repültek.

— Nyissuk ki az ablakokat. Ünnepejünk. Döbjük ki a szobából a ballasztot. Minek a sandwich, a torta és a tartáros tok? Nincs értelme, hogy itt gunnyaszszunk. Menjünk ki a levegőre és tárjuk ki a szélbe szárnyainkat. Egy örült, klasszikus tivornyát. Ezt a poharat pedig a levegő embereire.

A violaszemű hölgy édesen mosolygott a fekete fiatalemberre. Kinyitották az ablakokat. Künn már megkezdődött a szellők koncertje. Egy szerény szellőcske kezdte, halk üveghangokon, aztán hozzája csatlakoztak messze az égbolt mélységében a szél-hegedűk, belesóhajtották a csellók, csengtek a bolondos cshintányérok, doboltak a forgószelek katonadobjai, megzendültek a viharok trombitái s az orkán orgonája is és az egészet összhangba vonta egy kedves fuvalom, amely ábrándosan czimbalmozott végig a láthatatlan levegő-klaviatúrán és könyes futamaival mintegy az ember felfelévagyakozását szimbolizálta. Mindnyájan ittak. Szomjas arcuk nedves lett a pezsgőtől, mintha egész arczczal hajoltak volna a champagne-forrás tükrére. Az egyik hölgy kiáltozni kezdett. Sok volt körülöttük a levegő és a szabadság. Piczike fülcimpájuk rubinpirosra gyuladt s a szőke frizurákban lázasan pattant szét a sárga pezsgőtajték. Egyik fiatalember már magasan járkált a levegőben, két méternyire a padló felett, a violaszemű hölgy pedig szállani készült. De a tehetségtelenek is mozgolódtak.

A költő hörgött:

— Ódát irtam a repülésről.

— Halljuk! Halljuk!! — kiáltották nevetve és fenyegetően.

A költő elsápadt.

— Elfelejttem egy rimet.

Erre kiméletlenül kidobták. A tehetségtelen zenészszerző felhasználta az általános zavart, villámgyorsan odapattant a zongorához és orvul játszani kezdte egyik lagymatag keringőjét. Az erősebbek megragadták, pezsgőspalaczkokat dugtak a gallérja alá s miután megfürdették a pezsgőben és valósággal bőrig ázott, mint a záporosóban, a zongora alá rugták s a pedálok közé szorították a fejét. Most a fekete fiatalember odaült a zongorához. Meredek homloka ragyogott. Hosszu ujjaiiban tűz forrt és játszott, könyező pátosszal, iszonytató wagneri dörgéssel játszotta a vihar szimfóniáját.

Ezzel véget ért a levegő ünnepe.

Lehotai.

Ö Az intranzigensek. Nagy udvariatlanság lenne tőlünk a parlamenttel szemben, ha mi politizálnánk most, amikor az országgyűlés magára erőszakolta azt a kényelmes helyzetet, hogy kilencz napig nem bolygatja a politikát. Csak szemléli az eseményeket, fordulatokat, de nem irányítja azokat. Így szól a többségi megállapodás, melyből kimosolyog az a képződés, mintha eddig az ő kedvük szerint intéződött volna a politika. Ezt nem mi mondjuk. Tőlük hallottuk számtalanszor, hogy a magyar politikát autokratikusan irányítják Bécsből s a magyar országgyűlésnek nincs más feladata, mint hozzájárulni ahhoz, amit Bécsben diktálnak. Az alkotmányos életnek ez a jellemzése kissé tulzott. Bécs szeret diktálni, de mégis beéri azzal, ha megalkudhatik velünk. S a mostani helyzetben sem az a kétségbeejtő, hogy Bécs diktál; ez egyszer a mi legfőbb bajunk, hogy a bécsi politika most egyáltalában nem alkudozik. Nincsenek összeköttetésekink Béccsel, de a helyzet siralmas volta nagyon pontosan megállapítható Budapestről is. Régi tapasztalásunk ugyanis azt tanítja, hogy a magyar kuruczpolitika csak akkor csökönyösen intranzigens, amikor Bécs már nem alkudozik vele.

~ Pesti szüreték. A Julcsa, a szobalányunk, igen erkölcsös és takaros nőszemély. Fogai épek, szeme, álla rendes és a vikszoláshoz, poroláshoz jól ért, tehát az Isten is jókedvében és mindenestek teremté őt. Nem is volt vele soha semmi baj mindaddig, míg a hanyatló őszi nap biboros sugarai meg nem érlelték a szőlők gerezdjét és a pesti csirkefogók szüretjét. Egy szép vasárnap azonban a füszeresünk segédje, a Manó, elkezdett biborlani és szüretelni. S így szólt a Julcsához: »Gyöjjon ma velem szüretre a Nagyfuvaros-utczába«. Ezt azért mondta a Manó, mert nem tudta egyrészt a helyesírást, másrészt azért, hogy ezzel a szürettel csóvát vet a mi házunk tetejére. Manó csak gyött, látott és győzött az egész vonalon. A Julcsa pedig vele ment. Először a mosókonyhába mentek, ahol a Julcsa borjuszájú inget és villogó alszoknyát öltött magára, a fejére pedig egy pántlikás kulacsot; viszont a Manó bevicszelt egész testét fekete fénymázzal, a száját pedig piros harisnyával Vadölő négernek haragosította be. Ezután a mosókonyhakulcsot átadták a házmesternek és lementek a ház elé, ahol ekkor már társzekereken, talyigákon, bicziklikén és veriklikén ott ültek az összes pesti mindenések és szoptatósök és tüzilegények meg hintásfiuk s ki falusi birónak, ki izraelita kántornak öltözve szürte a nyereg alatt a mustot. A Manó és a Julcsa egy nagy butorszállító koci tetején, közvetlenül Rákóczi apának mellszobra alatt szüretelt, miközben az összes cipőszalagáros pesti gyermekek azt énekelték, hogy hejehuja és top-top-top. Ez gyönyörű volt, ez szivreható volt, de hát még ami utána következett. Utána ugyanis a Nagyfuvaros-utczában igazi szüreti áldomás következett, amelyen a Julcsának a szoknyáját tépték le, a Manónak pedig a balszemét szurták ki, úgy hogy menten kifolyt. Ez azonban még semmi, mert megígérték neki, hogy jövő héten a jobb szemén folytatják. Mert ilyenek a pesti szüreték. Valaminek csak kell bennük folyni. Ha már must nem folyik.

¶ Főznek a doktorok: még pedig nemcsak a latin-konyhában, melynek félelmetes vonatkozásai közismertek, hanem a valóságos, konyhaszagu konyhában. Aki ugyanis beiratkozik a »konyha-chemia« című előadásra: gyakorlatokkal, az tehérmelles kötényt köt maga elé, felgyüri ingujjait, szap-

pannal, kefével »hozzámosakodik« és megtanulja főzni a babcsuszpájt disznókörömmel — ha jeles. »doctor medicinae universae« akar lenni — Angliában. Nálunk tavaly óta szerény kezdeti munka folyik ezen a téren, de az egyetem központi konyhájában már szintén *főznek a doktorok*, — szertelen komolysággal és buzgalommal — de nem ám turós csuszát pörcczel, hanem »energiákat« dobnak a fazékba pl. disznólábak alakjában és mikor kész a köznyelven »kocsnyának« hívott »tápkeverék«, akkor bemondják a »kalóriákat«, melyeket egy porció kifejleszt az emberben, ha a disznólábaknak nevezett »energiákat« tápcsatornájába viszi és anyagcseréjében értékesíti, vagyis magyarárn: ha telefalja magát vele valaki. — Szóval nagyot fordult a világ: ma azé az orvosi dicsőség és az eredmény a betegágynál, aki a latin-konyhát a pokolba kergeti, de az igazi, valóságos, konyhaszagu konyhában »konyha-chemiai gyakorlatot« tud űzni, vagyis *főzni* tud, mert csak olyan orvos tud jól gyógyítani, aki művészi érzékkel vezeti a beteg anyagcseréjét, azaz helyesen tud — táplálni.

* * *

X **Az északisark-kalap.** Amerika megkontrázta a francziákat. Nektek, ugymond, van Blériot-tok és fejteken hordozátok a dicsőségét, nekünk viszont van Cook-unk és... megszületett az »északisark«-kalap. Hogy ez minő lesz, legfőlebb csak sejthetjük a hirdetésből, amely szerint lesz rajta rozmár, halastó, jegesmedve, eszkimó, hókupac s miegymás. Ezzel a készlettel fogják ünnepelni az új világ sápatag szépei a még újabb világ Columbusát, a sarki hőroszt. Ők ünnepelni fognak; *őket* úgy sem ünnepli senki. Nálunk bezzeg másként lesz! Az északi sarkot hordani fogják hölgyeink, de nem hogy a sarki nagyságot, a páratlan Fredericet ünnepeljék, hanem hogy: *őket* ünnepeljük mi. Amit különben a sétahelyeken buzgón meg is szoktunk tenni, néha kissé arrogánsan és aszfaltbetyárosan, de, tagadhatatlanul, — mindig magyaros nyíltsággal. És mert szívünk az van, ezentul — ünnepelvén szépeinket — valahányszor érdek nélkül való pillantásainkkal alákíváncsiskodunk az új északsarki kalapoknak, meg fogunk emlékezni a pólus triumfátoráról is, és áhitattal fogjuk a nevét elrebegni, ilyenformán: — Kukk!

* * *

= **Pudding-ballada.** Bizarrr és romantikus jubileumot ünnepelt az idén egy kis tengerparti angol csárda. Az összerokkant, avatag épület nem volt mindig csárda, — özvegyasszony háza volt valaha, valaha régen, ablakaiban petunia és irisz tarkállott nappal, szelid mécsvilág sugárzott este, küszöbjét egy vén kutya őrzé és a konyhabéli faedényektől a csontfedelű bibliaig és az özvegyi ágyig mindent belengett a fehérítő tisztaság és a jámbor béke. Egy napon pedig a szegény özvegyasszony nagyon, de nagyon várta a fiát, egyetlen fiát, ki nagy utra indult, tengerre kelt egy esztendő előtt. Kimeszelte a házát; új főköttöt varrt; vigan lobogó katlanja fölött pedig tyuklevest főzött és egy nagy, pompás puddingot süttött az édesanya. Megjött az ebédi idő; minden közeli házban csendült-kondult a boldog családot terített asztalhoz hivatató gong; és a szegényasszony reszkető lélekkel leste a tengert. De a fia bárkája nem jött. A nagy vízre rászállt az éjjeli köd is, a szép pudding lassan kihült a tálon és az édesanya szíve olyan nehéz lett, mint egy vaskoporsó. Föltette a puddingot a polczra és várakozott. Fordult egyet az év és megint eljött a nap, amelyre hazatértét megígérte az egyetlen fiú. És a tengerparti kis házban megint hiába reszketett várakozón a frissen sült ünnepi pudding és a siró öregasszony. Így eltelt lassan a hátralevő kis életidő; minden esztendőben fölkerült a polczra egy új, meleg pudding a régiék mellé; minden esztendőben mélyebbek lettek a köny-

vájta árkok az öreg arczon és havasabbak a fürtök a vén homlok fölött. És amikor a szegény özvegyasszony is beszállt a fekete bárkába, amit úgy hívnak: szent Mihály lova és utrakelt az örök tengerre, amit úgy hívnak: halál, — azzal a kívánsággal hagyta örökül vagyonkáját, házát az atyafiaknak, hogy azon a bizonyos napon ők is elkészítsék fiának kedves eledelét, a rumos puddingot, mert ha egyszer mégis hazatérne, hadd érezze a viharvert árva a siron tulról is becézgető gondviselését az édesanyának. Így lett. Sok évek teltén aztán a házikóból utszéli kocsma lett és a puddingsütésből czeremóniás ünnepi hagyomány, amelyben elgyönyörködik minden csárdai vendég. Százkilenczvenkilencz félig megkövült, feketévé öregedett pudding koszoruzta már végig a kocsmá falán körbefutó két sor polczot, — és az idén süttötték meg a kétszázadikat. Mit érezhetett a kis csárda népe, a szuvas asztalok mellett forró grogtól fölhevült halászhok, vándorok és koldusok társasága, amikor az abroszszal takart középső asztalon megjelent a gőzölgő pudding, a tiszta tányér, fényes kés, villa, puha szalmaszék, — mind, mind a titokzatos jövővényt várva! Ha egy éjjeli pillanatban a tenger felől egy forgószelel rohant arra és meglepett a korcsmaablakot, megrázta az ócska ajtókilincset, nem borzongtak-e össze, nem reszketett-e meg kezükben a kupa, nem néztek-e egymásra babonás haloványsággal: — ha most benyitná az ajtót, ha most idetoppanna a kétszáz év óta elveszett fiú, rongyosan, torzonborzan, kísértetes vénen! És leülne közibük és jóllakna a rája váró tálból és azután sorra kóstolgatná mind a többit is, a százkilenczvenkilencz öreg puddingot, amelyek mind oly gyászfeketék, oly busak, mintha valamennyi egy, hű, holt anyaszív lenne...

* * *

= **A tolvaj.** Groteszk tragédia, siratnivaló kómikum, ha egy kis lipótvárosi bankfiuban felágaskodnak a Pierpont Morgan és Carnegie gögös passziói; — ha felgyulad benne az örökkévaló szépség lidérczeit kergető bűvöletes láz, az a beteg szerelem, mely festett Lédák ajakán és patinás Afroditék faragott kebelén keresi a mámort, az a titáni szomjuság, mely csak egy röpke pillanatra iszik enyhülést Canova kutjából, Gallé serlegéből és a másik perczben eleped már egy királyi szoba öreg gobelinjébe szőtt karcsu kancsó rubinszin boráért, vagy a Millet tájain kanyargó holdas patakok ezüstös hűvösségéért. Egy kis, lipótvárosi izraelita ifju, akinek nem kellett a nő, a sport, a szociálizmus, nem kellett a baccarat, a mágnespajtás, a bazilika zenészmiséje, se Rimamurányi, se északi sark, se politika, se repülőgép, — csak egy sápadt csipkefoslány, mely valami bus belga leány beleveszett szemevilágától lett fényes, mint a köny és puha, mint az álom, — egy selyemrongy, amire egy tenyérnyi japán ég kékjét és egy nyíló mandolafa virágzónét lehelték rája boszorkányos kis sárga ujjak, — egy mállott szőnyeg, amelynek tarkaságában buja török képzelet szeszélye játszott, — egy marék gipszbe belegyurt vázolása egy forró sejtlemnek, — egy papírlap, melyen durván rótt fekete szénvonalakban az eleven élet szépsége vonaglik ruhátlan testen; — csak ez kellett neki! A többi kis bankgyermek ájtatos tisztelettel úgy nevezte őt: az amatőr, — a józan, okos öreg azt, mondták rája: álmatag, rajongó bolond! És most, hogy *slopott*, hogy a müncheni Pinakothékának legalább egyetlen gyönyörű képét oly örülten akarta, szerette, — ha már az egész Pinakothékát nem ültethette át a Nádor-utczába, hogy szabad idejét benne töltsse, — most mindenki azt mondja, milyen kár érte! Mert jött a törvény, jött a szanatórium, jött kölöncczökkel a család és hóhérvesszővel a szocietás. Bayard lovagtól édes románczi tett volt, ha megkívánta és ellopta a leányt; történelmi hősök a honfoglalók, kik urai lettek a nekik tetsző kövér legelőknak, mert jól hordó ijuk és erős ökleik voltak; meg lehet érteni az észau könnyelműséget, az üzleti furfangot, az uri részségséget, mindent, de ennek a szegény rajongónak nem

lehet megbocsátani többé az örütségében fenséges perczet, amelynek mámorában nem gondolt a törvényre, a tulajdonjogra, a saját jövődjére, amely bizony már börtön és bolondokháza nélkül is el van intézve, le van zárva, mint egy jó évi mérleg, amire rájáituk a tavalyi stemplit...

SZINHÁZ.

A színházi hét.

— okt. 8.

Flers és Caillavet a Vigszínházban. Két ember, aki egyszerűen tud komplikációkat megírni. Párisi csibészek, a szemébe nevetnek a szent akadémiának és nem bánják, ha azt mondják róluk, hogy nem artistikusak. Ők azért sem akarnak artistikusak lenni, mert akaratlanul azok. Igazuk is van. Mihelyt az efféle finom fogalom szavá avasodik és a snobok a kezükbe fogják, a szájukba veszik, szaga támad. Részemről, valahányszor a műgonddal megírt és citátumokkal diszitett esztétikai cikkeket olvasom, mindannyiszor artistikum szagot érzek és melléje képzelem a cserepes ajku, savanyu leheletű, ádámcsutkás írójukat. Németek szoktak ilyenek lenni, francziák soha sem, vagy ritkán. A Buridán számára szerzőit nem bántja a műgond, még gondosságra sincs szükségük, hogy művészetet csináljanak. Megható a szerénység, melylyel elrejtőznek darabjuk melől a látatlanba, s ha valami nagyon-nagyon finomat mondanak, nyomban megjelen e finomság mögött az elhárító kézmozdulat, a bocsánatkérő eipirulás: »Ne tessék bennünket félreérteni! Nem akartunk semmit! Mi közönséges, rossz gyerekek vagyunk, a blague az elemünk! A poézist és a nagy drámai megrajzolásokat Bernsteinnak hagyjuk!«

A legnagyobb szeretettel bánnak egy Georges nevű urral, akibe a karaktergyengesége miatt és ostobaságáért szeretnek bele a hölgyek: a mondainek, a demimondeok és a falusi ártatlanságok; szóval mindenféle fajtájú kedves nők. És ne gondolja bárki is, hogy ebben valami lenézést tanusítanak a szerzők a női nem iránt. Csak azoknak a kellemetlen asszonyoknak szólhatna a darabból egy titkos üzenet, akik úgy szeretik a férfit, ha annak agyában az okosság szakálla leng, vagy legalább arcán az esztétika borotváltsága kéklik. Tulajdonképpen pedig semmilyen üzenet nem szól a darabból senkinek. A lábon járó és szájon forgó esztétizmust is csak én utálok annyira, hogy még ebből a minden irányzatosság nélkül való darabból is ki szeretném olvasni.

Georges ur a legszeretetre méltóbb ostobaság; gyenge karakter, akit még hozzá négy asszony rángat ide-oda életútjában. Az életut pedig csak fonetikájában kellemetlen szó, lényegében nem is ut, hanem sétány, ahol a járókelőkek jobbra-balra cibálják a fülét, kinek erősebben, kinek gyengéden. Buridán szamarát is végül a meleg jászolba cibálják gyengéden gondoskodó kezek. S a jászolban már jól tudják a szamarak, szomjasabbak-e, mint éhesek. A néző pedig ne legyen Buridán számára, aki azon gondolkodik, vajjon mi lehet ennek a darabnak a morális célja. A darab mindvégig mulattat az okosan elhelyezett tréfáival, a kellemes voltával, egyéb célja nincs.

A czimszerepet Góth Sándor poénekre játszotta és nyert. S ha eszközeiben kevésbé is volt válogatós, a publikum ezt nem nézte és minden poént kifizetett. A női főszerepben — a fiatal vadóc, aki végül győz három vetélytársa fölött — Harmath Hedvignek sikerült a sokféle hangot eltalálni, amely a nehezen megjátszható karaktert szinessé tudta tenni. Játsoztak még Tanay, Vendrei és Kornai Berta, kinek toalettjei Holzer műterméből valók:

A fordításról nem kell többet mondanunk, mint azt, hogy Molnár Ferencz fordította.

*

A szezon első magyar operettje is elhangzott. Természetesen a *Király-Színházban*. A műfajnak kedves szeszélyességével hangzott el. Egy kis próza, aztán muzsika; megint próza, ismét zene. Azt ne kívánja senki tőlük, hogy vaskövetkezetességgel, logikával váltsák föl egymást. Mint ahogy nincs a darabban semminek sem miértje és azértja. Operett-esztétikusok persze azt szeretnék, ha a librettó eleget tennie minden aristótelesi követelménynek. A közönség ellenben még mindig azon az állásponton van, hogy kellemes dolog egy kis fülbemászó muzsikát hallgatni, még akkor is, ha nem éneklük, hogy a gróf a vízbe fult, bárha bele is fult. Pásztor József, a »Tilos a csók« librettistája, a kritikának és a közönségnek is eleget akart tenni. Irt egy elég jól összefűzött, kerek meséjű bohózatot, de emellett azt sem bánta, ha oda illeszkedett bele a verses ének, ahol az a fejlemények útját megakasztotta. S ebben tökéletesen igaza volt. A fejlemények fejlemények maradtak így is. A közönségnek pedig jól esett közben-közben Vincze Zsigmond kedves, könnyű és népszerűsége született muzsikája. Az a külön kiemelendő tulajdonsága van, hogy nem akar előkelő lenni, s ennél fogva nem fitorítja olyan kellemetlen hangon az orrát, mint néhány fiatal, bár szintelen és tehetőségtelen zenetehetségünk alkotása.

*

Váradi Ili. Az operettpremiérnek külön életű eseménye Váradi Ilikének, egy egészen új primadonnának bemutatkozása volt. Primadonnáról irván, pleonazmus volna felsorolni az elmaradhatlan szubrett-jelzőket. Nekem a mosolygása tetszett s ebben is az, hogy nem fukarkodott vele. És még valami, ami lehet, hogy új csapást fog vágni a nálunk letűnt szubrettnépszerűség számára. Ez a valami az, ami pótolni fogja a megunt gügyögéseket, bájolvasztásokat, pepecseléseket s egyéb szubrettrekvizitumokat. Váradi Ilike okosan tud nézni és kifejezően tud beszélni. Ez az a valami, ami még nem volt: elmésség a kedélyben, okosság, az érzéki elembe, intellektualitás a szubrettszerűségben. S emellett nem kell elképzelnünk mást, mint egy egészen fiatal, rendkívül bájos, kellemes, friss leányjelenséget.

Művészet.

Gulácsy Lajos kis kiállítása az *Uránia*-ban mintha továbbéledt hulláma volna a Nemzeti Szalon Kriesch és Nagy Sándor tárlatának. Ő is praeraffaelista ugyanis, mint emezek, de őt nem annyira az angolok: Rosetti, Hunt, Millais vonzzák, hanem a trecento és quattrocento szelid poétái: Luini, Botticelli, Giotto, Giorgone. Mint a nagy ősök, az ifju utód is egy mindent felölelő és átfogó szent áhitattal nézi a világot, s a természetet is így nézi: a könyvek közt borongó melancholia; sejtelmes fátyolán keresztül. Csakhogy a Gulácsy misztikuma, természetesen nem a trecento naiv hitéből fakad; az ő gyengéd és halvány nosztalgijában modern raffinement van és valami spirituális művésziesség, ami nincs és nem is lehetett a primitívekben. (A művész néhány Luini- és Botticelli-kópiájából is szépen le lehet olvasni ezt a különbséget!) A Gulácsy is hit ugyan, mint amazoké, de ez a hit nem vallásos, hanem a lehető legprofánabb: a hit, hogy a művészi érzés a legszebb vallás a világon. Egyébként is sok benne a transzcendentális, a spirituális és talán ez ad olyan egyéni stílust színeinek és vonalainak. Bizonyára, ha nem hatott volna rá Flórencz és Róma,

ha nem vitt volna oda le magával egy minden ilyes primitív hatásra rezonáló rokonlelket, ma talán rajzainak dekoratív vonalai és színlátásának álomképei más tárgyakat teremtenének, de így is látszik, mint keres fantasztikus hévülete új és új területeket. Csak képeinek címeit kell szemügyre vennünk: »Regeforrás«, »Nirvána királya«, »Vision antique«, »Álom egy violette virágról«, »Gregoriánus ének« — ugyebár, már ezeken a megfoghatatlanul szubtilis poémakon s a többi legendákon, régi dalokon, szent emlékeken és boldog álmokon is érzik valami titokzatos, inkább tömjénszagu, mint izgató parfüm; valami, ami tán közelebb is áll a muzsikához, mint az ecsethez; valami elégikus álmodozás, extázis, áhitat, lírikus epedés, vagy akárminek nevezzük, de amitől a költészetet elvitatni semmiesetre sem lehet. A nagyon is józanok, nagyon is pozitivisták előtt helyenként tán keresettnek, néhol tulontúl stilizáltak, sok helyütt talán betegesnek, enerváltak is hat ez a poézis, — amire akad jogcím is a képekre akasztott olvasókban, félig leégett gyertyákban, régi imádságos könyvekben és elszáradt bokrétaiban, melyek valószínűleg hangulatosabbá kell hogy mélyítsék a kis tárlatot — de Gulácsy egyéniségéhez feltétlenül stílusos. Nála legalább őszintének érezzük. Társának: Fáy Dezsőnek szent elragadtatásaiban, melyek szinte teljesen összeolvadnak az övéivel, ma még nem igen látnak mást, mint hogy sikerült utánaéreznie ezeket a víziókat. Hangja beleful a nagy orgonaszóba, mely Gulácsy képeiből szól felénk.

Rm.

IRODALOM.

Oscar Bie.

A neve elé azt kellene írni: Prof., utána pedig azt, hogy művész. Éppen a német szellemvilágban valami csodásan gall jelenség: az ember vasárnap még egy színekben fluoreszkáló kis kulturtörténetet olvas tőle a Neue Rundschauban régi könyvtáblákról, hétfőn pedig már Bécsben egy villogó pódiumon ül frakkban, fehér csokorral és zongorázik és magyaráz és egy új tánczosnőt bont ki a fátyolaiból, mosolygó és elmés hajlékonysággal. A könyvtudósok finom inyenccsége, vértelensége és gögje egyesül benne a charmeur-rel, aki szavak, sulyos, majd selymesen lágy szavak pillangócsatáját vivja a hallgatóival. Exakt és mégis nyugtalan, néha megdöbbenő, mennyire pontosan ismeri, hogy például az Orleansok micsoda legyezőkkel ajándékozták meg a kedveseiket, és hogy nápolyi cserepekben hajdan micsoda császárok számára égték a különös színű rózsák. És a pontossága, megbízhatósága felett mégis egy különös érdeklődés parfümjé lebeg: azt hiszem, minden firenzei szentnek a képébe s minden porló levélbe külön-külön szerelmes. Az az ujszerű, de ma már német világban sem szokatlan jelenség ő, amelyik szellemmel űzi az alaposságot, amelyik ha beleül egy elvirult kultúra dokumentumaiba, egy-kettőre beleöltözik annak a lovagvértetébe, vagy selyemköntöseibe, talpas saruiba vagy kordován-csizmaiba és átszellemlül a századok légtáviratától, de azért vaskapcsokkal szorítja őt mégis a mához az az élet, amely körülötte kattog. »Egy dionysusi mérnök« — így nevezi ő Van de Veldet, aki az iparművészetben ideálja. Ez a jellemzés ő rá magára is vonatkozhatik: egy matematikus ő, akinek az alapigazságok olykor a fejébe szállanak.

Most rapszodikus gyorsasággal két könyve jelent meg egymás után. Az egyik: »Das Fest der Elemente« — csupa eliziumi tüzet gyújt: régi kutak csobogásáról, régi tüzijátékok muzsikájáról és régi kertek némaságáról beszél. A másik egy szociológiai könyvsorozat egyik kötete: »Das Kunstgewerbe« — s ez pompás, bátor összehangolása minden

kor és minden faj iparművészeti törekvéseinek, nem is annyira társadalmi szálak bogozása, mint inkább élettana egy csigahéjak közé zárt életnek; az iparművészet biológiája. Mindkét könyvében — és minden írásában — közös a törekvés, hogy a dolgokat nagy egységekben lássa, korszakok, egyéniségek, művészetek alkotóéletét önmagukból kifelé magyarázza és valami természetes, végső emberi ösztönnel értesse meg létüket. Ha például arról van szó: miként lett a gótikából renaissance, ezt száz tudós közül kilenczven történeti folyamatosságnak fogja tekinteni és a maga sablonjai szerint igyekszik megmagyarázni. Az építész azt hiszi: a konstrukciók és az anyagok változtak meg, a szociológus azt fogja mondani: a társas együttélés dinamikája változott meg, Oscar Bie pedig könnyedén — talán csakis a könnyedség eleganciájáért — kidob egy ötletet: diszitőérzékről (Schmucksinn) és konstruktív érzékről szól, amelyek az emberi érzelmek pólusai. Az egyik tulteng a déli emberben, a renaissance-lélekben; a lírikus hajlandóságok harmatos kivirágása ez, amelyik kiválasztja a legtánczosabb asszonyozdulatokat, a leglágyabb karokat, legszelidebb szemeket, legomlóbb ruhákat és megkomponálja e sok részletből: az ő szent extázisa asszonyát, ünneppé diszitve a lélek egy félénk emanációját. Rafael ideálmusa szép emberek szépségtartalmát sugározza ki. És vele szemben a konstruktív érzék: az ami férfias, ami szabatos, ami északi, ami gótikusan tömör, ami a dolgok izolált egyéniségét ugyszólván kiszívja, a Van Gogh kegyetlen puritánsága, mely megveti a katolikus, a szárnyaló és ékes pompát. Az egyik korszak nyírja a kert fáit, benépesíti halvány márványokkal, csüggedt lombokkal és tobzódik a geometriai formákban, a másik egy csendes kis patakot, egy magányos tisztást, egy enyhe ligetet rajzol bele a tájba, ez a szórtan angol izlés kora.

Bie szereti a világ szépségeit és sóvárgásait így elemi életösztönökre visszavezetni. Amikor például különös vizek csobogásáról beszél, mikor Albertivel kutakról álmodik, melyekben fuvolahangokra szökik a víz, mikor illuminált renaissance-palotákra gondol és kis kerti villákra, amelyek faadejét egypár lampion libegő-lengő fénye* játszsza körül, — mindebben megéri az emberi életvágyak elemi dobbanását: a ritmust. Ritmus, ennek a névtelen muzsikának, ennek az örök lüktetésnek és soha ki nem elégülésnek senki sem látta még annyi csodáját, mint Bie. Mintha az egész természet és az egész művészet egy nagy orchestrum volna, mely egy végtelen és nyugtalan ritmusban folyik össze. »Ritmus«, mondja, »ha a novellista a szelet lengeti játszó bokrok között, ha a pacstát felröppenti fantáziája lüktetése szerint, ha a japán festő megfest egy hegyet az évszakok vándorlása szerint és ritmus, hogyha az ó-testamentomi költő megállást parancsol a napnak, mert erre a ritartandóra szüksége van.« És ritmusa a fának, hogy mozog, a növénynek, hogy nő, a víznek, hogy csobog és lefelé tör, a tűznek, hogy lángja halkan és titokzatosan fel-fellobban és az embert valami mély benső gyönyörűség fogja el, mikor e ritmus ezerféle tektonikus változatát látja: loggiás paloták közt, zengő tüzijátékokban, egy fodrozó serpentintánczosnő szoknyája körül és egy enyhe kandalló mellett, melynek parazsa öntudatlanul is egy szunnyadó ritmusnak hódol. Idő és tér mintha mind beleolvadna e nagyobb egységbe: a ritmusba. Élő világok homályba borulnak, elsüllyednek Ninivék felbukkannak, csodás korszakok szíve dobban meg, ahogy karmesterpálcájával földézi őket e ritmuscsináló. Jelen és múlt, egymás mellett való és egymásután jövő természet és művészet mind összefutnak. Mintha egy mágikus bicziklire ülnénk ez esztétikussal. Megérezzük a föld ritmusát: hegyek és folyók, fák és völgyek hullámos lánczba fonódnak össze és a gép kattogva, kattogva adja hozzá a ritmust. De lassan tűnik e világ. Különös tűzvonalak, bágyadt korszakok, selymes divatok, elmésen ápolat tündérvölgyek közé jutunk s messze időbeli és térbeli távolságok pirosznak át hozzánk...

Ritmuserzéke, sejtése-berongása minden ilyen élet-hullámszámra még abból az időből való, amikor Bie a táncz hódolatába merült. Muzsikával kezdte és ez az artisztikus szenzációkkal összefolyva, csakhamar a színes mozgások néma imádójává tette. Senki annyi elevenséggel, annyi finom iróniával meg nem magyarázta, miként vált taktusosan merevvé a francia társas érintkezés a balletben, mint ő. Senki annyi áhitattal apró atlaszczipők kopogását kottába nem foglalta, mint ő. Senki úgy reliefekből, kallangó vonalakból, irizáló színekből ki nem érezte az élő hus pihegését, mint ő.

Lira, mely építészetté dermedt, — ez az ő stílusa. Az újabb német iparművészeti esztétikában nemcsak a legjelentősebbek közül való, de talán a legoriginálisabb is. Mert Lichtwark, Fred, Muthesius, Schulze-Naumburg és a többiek mind csak folytatói annak, amit Ruskin elkezdett: hirdetői a művészet egy szebb jövőjének, melyben ez kulturszükséglet lesz és nem kiválasztottak mulatsága. De Bietől távol áll a program és messze mögötte van minden szürke teória. Neki a művészet ezer apró felvillanás és minden ilyen felvillanás örökkévalóságok szimbóluma. Megmagyarázhatatlan, rejtelmes, de éppen azért izgató. Végezetül pedig egy nagyszerű nyugalomban összeolvadó. Ime, olvassuk a könyvét: e rapszodikus följegyzéseket, északi és déli művészetről, Rafaelról és Van Goghról, a székek kulturtörténetéről és mint egy alkotó-gyönyörök után való nagy pihenéshez, úgy érünk el az utolsó fejezethez: »A csendélet«-hez. A ritmus a legvégső kirezéshez ér. »Nos — kezdi — most már mind kívül vannak, a gondok és a közérdek, a politikai ábrándok, a szociális szerkesztés, mind, mind. A magamé vagyok és amire szükségem van: barátság, szeretet, változatosság tekintetében, mind ezekkel a holt dolgokkal intézem el, amelyek itt körülvesznek. A szoba tájképe kibontakozik lassan-lassan... Egy szeretetreméltó iparművészet muzsikája szólal meg benne. Muzsika, voltaképpen emlékezés és ez a szoba a multnak, a megszokásnak, az átélésnek ezer színétől hangos, amelyek úgy ereszkednek rá a tárgyakra, mint valami finom patina.« És minden lépcső, minden oszlop, minden márványdarab, minden szekrény és minden porcellán — egy-egy beteljesült vágyaknak, egy gáláns kézcsóknak, egy türelempróbának, vagy egy kölcsönösen kicserélt, de soha meg nem vallott bizalomnak a szimbóluma, egy gondolaté, egy sóhajé, egy fellángolásé — vagy egy elmúlásé, egyszóval ezer és ezer alkalom arra, hogy láthatatlan kapcsolatokat és érzés-asszociációkat teremtsen a szoba centrumával. Az iparművészetnek nemcsak lírikusa, de metafizikusa is Oscar Bie.

Nádai Pál.

Erzsébet királyné kíséretében. (Irtó: Sztáray Irma grófnő.) Egy finomizlésű, gyöngédszívű könyv, naplója egy előkelő léleknek, amely minden lapon valami csodás meleget hív vissza. A mi elköltözött királynénk utolsó éveit kíséri nyomon az írójuk, azt az utat, amely szomorúsággal, lemondással és költői melanchóliával van tele. Ahogy forgatja az ember a könyvet és beleéli magát az eltűnt évek némaságába, gyönyörű

tengerparti és rivierai tájakon halad végig, örök tavasz mosolyog rá minden magányos sétauton és mégis valami szomorú lemondás az egésznek az alaphangja. Apró és alig jelentős epizódok: egy-egy születésnap, egy levél, egy emlékezés, — itt gyűrűt vetnek, mint a víztükrön az esőcsepp és alig több egy mosolynál, egy meleg kézszorításnál az, ami e könyv komorságában derű. Csak egy megértő, maga is mélyen emberszerető lélek képes olyan meghatott emlékezésre, mint Sztáray Irma grófnő. Csak egy harmónikus egyéniség tud egy másik egyéniséget olyan jól megismerni, megérteni és portré-hűséggel megfesteni, mint ez az írónő. Egyszerű és keresetlen előkelőséggel mondja el, a tények pontosságával: így élt, így gondolkodott, így zárkózott a magányba és így halt meg. S csak néhol remeg meg a naplóíró hangja. És ami legjobban megkap, az az aláztos és félénk tisztelet, amelylyel királynőjére néz s annak szomorú glóriájára. Ebben valami legendás hűség van, fakult szentképekre emlékeztető.

A művészet könyve. A magyar könyvkiadás egyik legnagyobb részét vállalkozásának, a Műveltség Könyvtárának második sorozatát a Művészet Könyve indítja meg. A kötetnek a képzőművészetek történeti és technikai fejlődését tárgyaló részét Lyka Károly írta, a zene fejlődéstörténetét pedig Kacsóh Pongrácz. Nem életleírásokat adnak, mint a sablonos művészettörténetek, hanem a művészet lélekbe világítanak bele. Megmutatják, mint indulnak el a művészetek gyámoltalanul utjukra, és mint fejlődnek a különböző behatások alatt azzá a nagyszerű kulturfaktorrá, melynek ma látja őket minden művelt ember. A szerzők az elméleti fejtegetések mellett természetesen egy pillanatra sem feledkeznek meg a művészetről, mint valóságról sem. Minden nagy alkotóról és alkotásról megemlékeznek. Különösen a képzőművészeti rész nyújt sokat a szemnek. A szobrászat, festészet és építészet legbecesebb alkotásait szebbnél-szebb reprodukciókban mutatják be. A kötet gyönyörű kiállításáért, nyomásáért és diszes kötéséért a kiadó Athenaeumot illeti a dicséret. A kötet ára, mint az előbbieké is: 24 korona.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Első Leánykihásító Egylet mint szöv. Gyermek- és életbiztosító-intézet (Budapest, VI., Teréz-körút 40—42.). Alapítva 1863-ban. F. év szept. havában 1,630.500 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,461.500 korona értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében 120.622 K 13 f fizetett ki. 1909 jan. 1-től szept. 30-ig bezárólag 15,973.600 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 14,039.900 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó évben 1,031.474 K 32 f és az intézet fennállása óta 14,894.429 K 91 f fizetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legelőkelőbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

PATKÁNY- ÉS EGÉRIRTÓ BACZILLUS „RATIN”.

A m. kir. belügyminiszter 109428.909. VII. b. sz. a. hozott határozatával a kereskedelemügyi és földmívelésügyi m. kir. miniszter urakkal egyetértőleg kijelenti, hogy a „Ratin” patkány- és egérirtó bacillus nem mérgező, a patkányon, egéren kívül sem az emberre, sem pedig más állatra nem ártalmas. Ezt a m. kir. állami bakteriológiai intézet kísérleteivel is megállapította. Ismertetőt ingyen küld a fölerakat: „Ratin” bakteriológiai laboratorium képviselője Budapest, VII., Rottenbiller-utca 30. — Fiókterakat: »Órangyal« gyógyszerár, Rákoskeresztúr.

Ha fáj a feje

ne této vázzék,
hanem használjon azonnal

Beretvás-pastillát

mely 10 perc alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Kapható minden gyógyszerárban. Készíti **BERETVÁS TAMÁS** gyógyszerész, Kispesten. :: Orvosok által ajánlva. Három doboznál ingyen postai szállítás.

TAMÁSSY PARK-SZANATÓRIUMA

Dunaharaszttiban

Pestmegye.

Elsőrangú gyógyintézet alkoholisták, morfinisták és idegbetegség részére. Nap- és légfürdők. Dr. Lahmann szerinti diétetikus konyha. Télen-nyáron nyitva.

Telefon: Budapest környék Dunaharaszti 3.

☐ PROSPEKTUST
☐ KIVÁNTATRA KÜLD
☐ AZ IGAZGATÓSÁG.